

תוכן הענינים

א. איז מגלין הישועה, אלא למי שיכול להתפלל כאילו הוא בצרה

כל הצרות הבאים בעולם, הם דברים הצריכים תיקון, ולכן צריך להתפלל עליהם
\\ כפי מה שאדם יכול להתפלל אף שמאמין בישועה, כן ניתן לו התחזקות
משמים

ד. צריך הכנה עד מקום שידו מוגעת, ואז זוכה לסייעתא דשמיא

יעקב אבינו הכין לכל הדורות, ועבר ובקע כל המצרים \\ ע"י התורה יכול לפרוץ
כל המחיצות המפסיקות בין ישראל לאביהן שבשמים

ה. יעקב אבינו רצה להיות נושע בתפלתו, ולא רק מצד הבטחת הקב"ה

מעשה נס הוא בחינת חסד, ובחינת רחמים הוא שהקב"ה ירחם עליו ע"י מעשיו
\\ ע"י קול התורה, מרחמים עליו לקבל תפלתו

כל הצרות שעברו על יעקב אבינו, היו עצות בעבורינו, ולכן רצה שהישועה תהיה בזכות
בניו

כל ההתנגדות והחשכות לא גרם ליעקב אבינו ריחוק מבחינת התפלה, ולכן הוא תיקן
תפלת ערבית שאין לה קבע

ע"י גודל חסדי ה' שרואה האדם, מבין קטנותו

ההכנעה והקטנות שמושיג האדם ע"י חסדי ה', הם התכלית של החסדים

מצות זכירת יציאת מצרים, שיזכור שה' הוציאנו מכל הסתר ועצת היצר \\ ע"י
שבוחר בכל לבו לעשות כמעשה האבות, מועיל זכותם ויוכל לעשות כמעשיהם
\\ ע"י שמעשי האבות כתובים בתורה, יכולים בני" תמיד ללמוד ממעשיהם

אין לאדם לבקש עפ"י שכלו, רק שיהיה כרצון ה' שהוא טוב באמת

גם היצר שואל שאלות מאין באת וכו' להביא דאגה ועצבות

התשובות ליצר הן, ע"י הביטול לכלל ישראל, והמעט שבא במסירות נפש, וע"י
מלחמת היצר חשוב לפני הקב"ה מעט כמו הרבה \\ כשאדם מתחיל מעט, עוזר
לו ה' שיוכל לגמור הכל כראוי

תוכן הענינים

המלחמה בין יעקב אבינו לשרו של עשו, לראות כל אחד עד כמה מגיע כוחו ..... יג
האדם השלם אם הוא איש אמת, נתעלה למעלה מן המלאך

בכל דבר יש נקודה חיות מכח ה' ושם נמצא הכל, ומי שמדבק כל דבר בשרשו יש
לו הכל ..... יד

בכל מקום יש הכל ממש, ע"י שיש בו חיות מהשי"ת \ עשו אמר יש לי רב,
הוא הריבוי שבא מכח האדם

הצדיק ע"י הנפילות והצרות, נתברר צדקתו ומתווסף לו שלימות ..... טז

ע"י שבג"י מוכנים להיות דבוקים בה' ולבטל כל הגוף אליו, ומסירים במעשה את הערלה,
הקב"ה מצרף מחשבתם הטוב למעשה, ונמשך רשימה ותיקון לכל הקומה ..... טז

פרשת וישלח

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַר לוֹ וְגו' (לב, ה).

במדרש רבה (עו, א): וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַר לוֹ, רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי רַאֲוִיבֹן, שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הִבְטִיחֹן תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִתְיָרָא, הִבְחֹר שְׁפָאָבוֹת וְהִבְחֹר שְׁפָאָבוֹת זֶה יַעֲקֹב, שְׁנַאֲמַר (תהלים קלה, ד) פִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה, וְאָמַר לוֹ תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד (כח, טו), וּבִסְוֶף נִתְיָרָא, שְׁנַאֲמַר וַיִּירָא יַעֲקֹב. הִבְחֹר שְׁפָאָבוֹת זֶה מֹשֶׁה, שְׁנַאֲמַר לֹלִי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ (תהלים קו, כג), וְאָמַר לוֹ תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא פִּי אֶתִּיבָה עִמָּךְ (שמות ג, יב), וּלְכַסּוֹף נִתְיָרָא וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֵל תִּירָא אֹתוֹ (במדבר כא, לד), אִינוּ אֹמֵר אֵל תִּירָא אֹתוֹ אֶלָּא לְמִי שְׁנִתְיָרָא.

רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי חֶלְבֹף בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן מִשֵּׁם רַבִּי נִתָּן, רַאֲוִיִּים הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּלִיָּה בְיַמֵּי הַמֶּן, אִלּוּלִי שְׁנִסְמִכָה דְעָתָן עַל דְעַת הַנְּהָן אֲבִיחָם, אָמְרוּ, מַה אֲבִינוּ יַעֲקֹב שֶׁהִבְטִיחוּ תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד, נִתְיָרָא, אָנוּ עַל אַחַת בְּמַה וּבְמַה. הוּא שֶׁתִּנְבִּיא מְקַנְתֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֹמֵר לָהֶם, וְתִשְׁכַּח ה' עִשְׂדֵּי נֹמְטָה שְׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ (ישעיה נא, יג), אָמַר לְהוֹן אֲנִשְׁתִּיתֹן מַה אָמַר לְכוּן, כַּה אָמַר ה' אִם יִמְדוּ הַשְּׁמַיִם מִלְמַעְלָה [וַיַּחְקְרוּ מוֹסְרֵי אֶרֶץ לְמַטָּה גַם אֲנִי אֶמְאָם בְּכָל זְרַע יִשְׂרָאֵל] (ירמיה לא, לו) ב'ו'.

בְּמִדְרָשׁ הִבְחֹר שְׁפָאָבוֹת וְשְׁפָאָבוֹתִים הִבְטִיחֹן הַקָּב"ה וְנִתְיָרָא כו'. שְׁמַעְתִּי מִפִּי מו"ז ז"ף לְהַפְלִיא בְּשִׁבְחָ עֲנָן זֶה, שְׁעַל יְדֵי שְׁהִבִּין יַעֲקֹב אֲבִינוּ פִּי עַל פִּי דְרַכּוֹ הוּא בְּסַפְנָה, וְהִגֵּם שְׁפֹדָאֵי הִיָּה בְּטוּחַ בְּהִבְטַחַת הַקָּב"ה, אֶבֶל לֹא

א. ראה עין יוסף שם: ראויים היו ישראל כליה כו', מפני שיראו מגזירת המן ושכחו ההבטחה הנ"ל, ובפסיקתא רבתי פרשה לד (סימן ה) דרש ותשכח ה' עושר, [בצרת המן הכתוב מדבר, שנתייראו לשעה אחת ונתייאשו מן הגאולה, אמר רבי שמואל בר נחמן, ראויים היו ישראל שלא ליגאל מצרת המן על שנתייאשו מן הגאולה, אילולי שהסכימו לדעת יעקב אביהם, יעקב שמע מפני הדיבור והנה אנכי עמך, ונתיירא מן עשו, ויירא יעקב מאד וייצר לו].

נְעֻשָׁה בּוֹ שִׁינוּי עַל יְדֵי הַבְּטָחָה, וְהוּא עָשָׂה אֶת שְׁלוֹ לְהַתְּפִלָּל בְּעַת צָרָה, עַכ"ד ז"ל.¹

וּנְרָאָה שָׁאִין מִבְּטִיחִין מְשָׁמִים, רַק לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ, שְׁלֹזָה נִקְרָא בְּחִיר ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים קל"ה, ד) וַיַּעֲקֵב בְּחַר לֹא, וְאִם הָיָה נֶחְסֵר זֶה הַתְּפִלָּה עַל יְדֵי הַתְּבַטָּחָה, לֹא הָיָה מִבְּטִיחִין לוֹ. וְזֶה גַם פֶּן נִכְלָל בְּרַמְזוֹ הַמְּדַרְשׁ אִין אֲזִמְרִים אֵל תִּירָא אֲפָא דְמִי שְׁמַתִּירָא, פִּירוּשׁ, שִׁיְהִיָּה נִשְׁאָר בְּהִירָאָה.

וּבִיאָזוּר הַעֲנִיָּן, פִּי בּוּדָאֵי כָּל הַצָּרוֹת הַבָּאִים בְּעוֹלָם, הֵם דְּבָרִים שְׁצָרִיכִים תִּיקוּן, כְּעֲנִין שֶׁכְּתוּבוֹ (ברכות סג, א) הַמְּשַׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם בְּצָרְתוֹ כו"ו, וְהַצְּדִיק שֶׁהֶקְבָּה מְצָא לְכַבוֹ נְאֻמָּן, מְגַלָּה לוֹ כָּל הַיְּשׁוּעָה, וְאָף עַל פִּי כֵן הוּא עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה.

להתיירא אף על פי שהיה בטוח, כנ"ל. וזה ענין גדול שנמצא רק בשני בני אדם אלו, בחור שבאבות ושנבניאים.

וראה בשלח תרל"א ד: ואבן עזרא ורמב"ן (שמות יד, טו) מקשים על צעקת משה רבנו ע"ה, הלא הקב"ה הבטיחו שאכבדה בפרעה כו' (שם ד), וצעקת בני ישראל י"ל שלא ידעו מזה, כי אין מפורש שמשה רבנו ע"ה הגיד להם... אבל משה רבנו ע"ה למה צעק. אך נראה, כי מדרך הצדיק לצעוק אף על מה שנבטח, שמאמר הש"י הוא אחר שלימות פעולותיו של האדם, ותפילה וצעקה בכלל פעולת אדם השלם לאלהיו, ולזאת מה שיהיה נושע על ידי תפילה וצעקה הוא הישועה שנבטח עליה. ונראה שאין מבטיחין באמת, רק למי שידוע זה שצריך צעקה גם אחר ההבטחה. [וז"ש בי"ד עו, ב] אין הבטחה לצדיקים. וי"ל שלכן לא נאמר לישראל ההבטחה, שלא היו צועקין, והש"י רצה שיצעקו כמו שאיתא במדרש (שמו"ד כא, ה) השמיעני את קולך (שה"ש ב, ד). אבל משה רבנו ע"ה אף שנבטח, צעק, ולכן נאמר לו ההבטחה, כנ"ל]. וראה עוד ליקוטים בשלח נו, א ד"ה מה תצעק. וראה ויצא תרמ"ח ב. [וראה בהעלותך תרל"ו א].

ד. ז"ל הגמרא: כל המשתף שם שמים בצעריו כופלין לו פרנסתו, שנאמר (איוב כב, כה) והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך. וראה מהרש"א שם ד"ה כל המשתף: עיין פירוש רש"י, ואין לשון המשתף משמע כן. וי"ל על דרך מה שכתוב (תהלים צא, טו; תענית טו, א) עמו אנכי בצרה, והיינו שמתפלל שיעשה למען שמו שהוא עמנו בצרה, והשתא הוי ממש משתף שם שמים, והיינו ממש והיה שדי בצריך וגו'. וראה דגל מחנה אפרים בחקותי ד"ה והשיג.

ב. ראה רמב"ם ריש הל' תעניות.

ג. ראה ואתחנן תרמ"ו א: והנה במדרש וישלח (בי"ד עו, א) איתא ב' בני אדם הבטיחין הקב"ה ונתיירא, הבחור שבאבות, והנה אנכי עמך (כה, טו), וכתוב וירא ויצר (לב, ח), הבחור שבנביאים, כי אהיה עמך (שמות ג, יב), ולבסוף נתיירא, וכתוב (במדבר כא, לו) אל תירא אותנו, מכלל שנתירא, עיין שם. ובוודאי הוא דבר גדול לבא למדה זו לירא אחר הבטחת הבורא יתברך שמו. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל על מה שאיתא בזה"ק שם פרשת וישלח (קסח, א ב) כי אף על פי שהבטיחו הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, עם כל זה לא בעא לאטריחא לקוב"ה בניסא, ועיין שם עוד שרצה להניח זכותא דיליה לבניו. וביאר הוא ז"ל, כי הוא ענין פלא, מי שהבטיח לו הש"י והאמין בו, והאב על פי כן על ידי שראה עצמו בסכנה על פי דרך הטבע, עשה את שלו והתפלל כמו שצריך להיות בעת צרה. וכתוב ויצר לו, כיון שעל פי דרך הטבע צריך הוא לישועה, צריך הוא לעשות את שלו, אך להיות באמת מיצר לו כל כך, הוא דבר שאין מובן לכל, רק לאיש אמיתי כיעקב אבינו ע"ה (ראה בי"ד עז, ז; זוה"ק ויצא קסא, א). ולכן השאיר זכותו לדורות כשיהיו באמת בעת צרה כו', זה תוכן דבריו. [וראה שפתי צדיק וישלח אות לא: ששמעתי מפה קדוש זקני מו"ר ז"ל וירא ויצר, הגם שהיה מובטח מקוב"ה שלא יעזבו, ראה ברוח הקודש שטוב לו להיות במיצר מאד, ולפעול רחמים כאלו היה בלי הבטחה כלל, ועשה כן לטובת כלל ישראל כשיגיעו לעת צר כזו יושעו גם כן. וראה נאות הדשא בפרשתנו אות ג]. וכדברים האלה היה גם כן בבחור שבנביאים במלחמת עוג, שבוודאי בדרך הטבע היה מלחמה כבדה מאוד, כמו שכתוב (תהלים קלו, ט) לעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו, אם כן צריך היה

וּבְעֵינַי זֶה מָה שֶׁנִּגְלָה הַקֶּץ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה וְלֹא עָלְתָה בְיָדוֹ לְגַלוּת לְבָנָיו (ב"ר צו, א), כִּי רַק הוּא הָיָה יָכוֹל לְהַיּוֹת בְּגִלוּת אֶף שֶׁיָּדַע הַקֶּץ, כִּי יָמֵי הַגְּלוּת מִצָּרִים הִתְחִילוּ מִיִּצְחָק, אֲבָל לֹא כָּל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם, וְלָכֵן לֹא נִגְלָה הַקֶּץ רַק אֵלָיו.

וּבִמְאֵמַת נִרְאָה כִּי עֵינַי סְתִירַת הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, הוּא גַם כֵּן בְּאוֹפֵן זֶה, רַק שֶׁהֵעֵנַי צָרִיךְ אֲרִיכוּת דְּבָרִים¹.

וְהַכֹּפֵּל, כִּי רַק הַבְּחִירָה שֶׁבְּאֵבוֹת וְשֶׁבְּנִבְיָאִים קִיַּיְמוּ ב' עֵינַיִם אֱלוֹ כְּפֶאֱחָד. וּכְמוֹ כֵּן בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל נִמְצָא דְבָר זֶה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְיָמֵי מֶרְדֳּכָי, שֶׁהִגִּים שֶׁהָאֱמִינוּ כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִמְיָה אֶפְשָׁרוּת שְׁיֵהִיו נְאֻכָּדִים מִן הָעוֹלָם, עִם כָּל זֶה עֲמָדוֹ בְּתַפְלָה וְצַעֲקָה בְּעַת צָרָה².

וְכֵן בְּפֶרֶט הָאָדָם, כְּפִי מָה שֶׁמוֹכֵן לְאֱמוּנָה זוֹ, נִיִּתֵן לוֹ הִתְחַזְקוּת מְשֻׁמֵּם, כְּעֵינַי שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים פד, יב) לֹא יִמְנַע טוֹב לְהוֹלְכִים בְּתַמִּים. וְזֶה תְּלוּי בְּעִבּוּדָה לְשִׁמּוֹ וְתַפְרֵךְ וְלֹא לְגִרְמִיָּהוּ. וְלָכֵן בְּיַעֲקֹב דְּכָתִיב בְּחֵר לוֹ כּוֹ יִשְׂרָאֵל 'לְסַגּוּלָתוֹ', וְאָמְרוּ חַז"ל כְּשֶׁם

ה. ראה פרקי דרבי אליעזר פרק מה; רש"י בא יב, מ.
1. ראה ויחי תרל"ז א.

2. ראה ליקוטים לך לך י, ב ד"ה הן לי: הן לי לא נתנה זרע כו' (טו, א), תמיהו עליו, לאשר כי הבטיחו ה' (ראה רמב"ן טו, ב)... ולדעתי פשוט בעזה"י, כי אף שהבטיחו הש"י, מכל מקום יכול להיות שיתפלה ויבקש, כי הקב"ה חפץ בתפלתן של צדיקים (יבמות סד, א). ואדרבא זה ענין אמונה גדולה, שזה תמיהות החוקרים הלא הש"י יודע שסופו של זה לחטא, עיין ברמב"ם הלכות תשובה (פ"ה ה"ה), שהניחו הספרים בתימה, ובאמת אדם השלם שהולך בתמימות ואינו חוקר, ואין רצונו לידע כלל איך סדר הבחירה, רק שמאמין שאין זה סתירה כלל, כי מכל מקום זה תלוי בדעת האדם. והנה היה אצל אברהם אבינו ע"ה ממש כמו בלי הבטחה, שמכל מקום צריך להיות הוא כמו קודם הבטחה, ואף שכבר מובטח, אבל אין ראוי שישתנה האדם על ידי זה כלל. וזה דבר פלא לדעת איש אמת שיהיה ממש צר לו כמקודם, וכעין שכתב אב"ז זצלה"ה על ויירא ויצר כעין זה קצת, והבן דברנו אלה שהם דברים ברורים בעזה"י. וזה עצמו גם כן פירוש שמא נתלכלכתי בחטא שכתבו חז"ל (ראה ברכות ד, א; תנחומא בשלח כח). וכן מה שכתבו ז"ל (עי' רש"י וד"ק יב, ו) שרמזו האבות בנסיעתם להתפלה על זרעם כמ"ש בשכם ואלוני מורה כו', ותמיהו גם כן מאחר שלא ידע אז שיהיה לו זרע כנ"ל, אמנם כי ידע והאמין בה', ומכל מקום לא נשתנה על ידי הידיעה מצורך תפלה ועבודה שבכל

שעה לפי הזמן, ולדעתי הענין ברור.
ח. ראה לשון המדרש המובא בתחלת המאמר. וראה פורים תרל"ד ד"ה וישב: עוד נראה, כי מרדכי ידע שה' יתברך יעזור לבני ישראל בוודאי, כמו שכתוב (אסתר ד, יד) רוח והצלה כו', וכן כתיב (שם א) [ומרדכי] ידע את כל אשר נעשה כו', רק שכן דרך כל הצדיקים, שאף שידעין הישועה, מכל מקום יכולין לצעוק בלב שלם ממש כמו אם לא היה יודע, ולמי שאינו כן, אין מראין לו הישועה באמת. וזה תליא באמונה שלימה, שמבטל כל השכל לה' יתברך, ויודע ומאמין שאין סתירה מכל זה, שהישועה בא על ידי צעקת האדם, אף כי הש"י לא יעזוב בני ישראל בלי ספק, מכל מקום צריכין לצעוק בעת צרה, כמו שכתוב (ירמיה ל, ז) עת צרה כו' וממנה יושע.
וראה דגל יהודה (להגה"ח ר' יוד'ל קמינר, חותן רבינו) מקץ: בשם כ"ק חתני הרב (שליט"א) [זצ"ל], על פסוק ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, היינו שבאמת הודיעו למרדכי מן השמים שהגזירה לא תקיים, כי מי שהוא צדיק אמיתי ודובק באמת הגמור, ויודע שאין שייך שום שינוי רצון ח"ו למעלה, הוא יודע גם כן כי עת זמן לכל חפץ (ראה קהלת ג, א), ובעת צרה צריך צעקה ותחנונים, אף על פי שברור אצלו בירור גמור שיהיה רוח והצלה, ואמר בזה הלשון: כי לאיש אמיתי מגלין הכל.
ט. ראה מכילתא יתרו יט, ה; שה"ש רבה ז, יד. וראה דב"ר א, ו: מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישיראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים.

שְׁאֵשָׁה מְסַגֶּלֶת לְבַעֲלָהּ כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְסַגְּלִין מַעֲשִׂים טוֹבִים לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ, וְעוֹשִׂין מַעֲשִׂיהֶם לְשִׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בֵּין בְּטוֹבוֹ בֵּין בְּעָאקוֹ: (תרמ"ד א)

וַיִּירָא וַיִּצַר, בַּמִּדְבָּר שֶׁבְּחֹר שְׁבָאָבוֹת וְשֶׁבְנִבְיָאִים אַף עַל פִּי שֶׁהִבְטִיחַן הַקִּבְ"ה נִתְיָרָאוּ. פִּירוּשׁ, שֶׁהַקִּבְ"ה אָמַר לוֹ וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ, וְכֵן לְמִשָּׁה רְבִינוּ ע"ה אֲהִיָּה עִמָּךְ, וּמִזֶּה עֲצָמוֹ יָדְעוּ כִּי הָיוּ צָרִיכִין לְסִיעֵתָא דְשָׂמְיָא טוֹבָא, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (תהלים צא, טו) עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה, וְכַעֲזִין שֶׁפְּתוּב (שמות כג, ה) עֲזוּב תִּעְזוּב 'עִמּוֹ', דְּרָשׁוּ חֲז"ל (ב"מ לב, א) אִם אָמַר עֲלֶיךָ הַמְצָוָה פְּרוֹק אֵין נִזְקֵק לוֹ, דְּהַמְצָוָה לְעֲזוּר לוֹ, וְכֵן הַמְדָּה לְמַעֲלָה, וְכֵן אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה (לב, יג) וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב 'עִמָּךְ', וַיֵּדַע שֶׁצָּרֶיךָ הִכְנָה שְׁלוֹ עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מִגְּעַת"א.

וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁפְּתוּב בּוֹ (כח, יד) וּפְרָצְתָּ יְמָה וְקִדְמָה, נִחְלָה בְּלֵי מְצָרִים (שבת קיח, א ב), הֵינֵנו שֶׁהוּא הִכִּין לְכָל הַדּוֹרוֹת וְעָבַר כָּל הַמְצָרִים, וְלָכֵן כְּתִיב וַיִּצַר לּוֹ, וְאָז עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה, וּבְקַע וְעָבַר כָּל הַמְצָרִים, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב.

הֵיטֵב אֵיטִיב, הוּא הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת 'טוֹב', וְכֵמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ" פִּירוּשׁ רַש"י ז"ל אִזְרָא שֶׁבְּרָא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית מְאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפּוֹ", הֵינֵנו שֶׁעוֹבֵר כָּל חֲשֶׁכֶת הַטְּבַע, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (דניאל ב, כב) יָדַע מָה בַּחֲשׂוֹכָא וְעַמִּיָּה שְׂרִיא נְהוּרָא, וְלָכֵן יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַתּוֹרָה עָבַר וּפְרָץ כָּל הַחֲזוֹמוֹת וְהַגְּבוּלִים וּמְחִיצוֹת הַמִּפְסִיקוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶן שֶׁבְּשָׂמַיִם: (תרס"ד)

הַפְּנִימִיּוֹת, הִיָּה כַח בְּאוּר הַרְאִשׁוֹן לְהַאִיר תוֹךְ זֶה הַהִסְתַּר, רַק שֶׁגִּנְזוֹ לְצַדִּיקִים (חגיגה שם). וְרֹאה חֲנוּכָה רִישׁ תְּרַס"א: [אוּר הַגִּנְזוֹ] מְאִיר בְּתוֹךְ הַחוּשׁךְ הַגְּדוֹל, זֶהוּ שְׂרַמְזוֹ שְׂמֵאִיר מִסּוֹף 'הַעוֹלָם' וְעַד סוֹפּוֹ, שְׂאִין 'הַעוֹלָם' וְהַסְתַּר עוֹמֵד נֶגֶד זֶה הָאוּר, כִּי 'הַעוֹלָם' נִקְרָא הַטְּבַע שֶׁהוּא 'מַעֲלִים' וּמְסַתֵּיר הָאוּר, אֲבָל אוּר הַרְאִשׁוֹן הִיָּה מְאִיר בְּכָל אֵלֶּה הַהִסְתַּרוֹת, וּגִנְזוֹ לְצַדִּיקִים. וְרֹאה עוֹד שֶׁלַח תְּרַס"ג.

טו. רֹאה חֲגִיגָה יב, א; ב"ר יב, ו. וְרֹאה זוּה"ק מִקֵּץ רג, ב: וְהוּא נְהוּרָא גִנְזוֹ לִיָּה קַב"ה, דַּכְּ נִפְקַ בְּקַדְמִיתָא הוּא 'נְהִיר מְסִיפֵי עֲלֵמָא וְעַד סִיפֵי עֲלֵמָא' כו'.

טז. רֹאה זוּה"ק וַיִּצָא קְמוֹ, ב; תְּקוּ"ז תְּקוּן כ"ה ע, א. וְרֹאה וַיִּצָא תְּרַנ"ח ד: וְהִנֵּה אֲמַרוֹ חֲז"ל (ברכות טו, ב) כִּי יַעֲקֹב תִּיקוֹן תְּפִלַּת עֲרַבִית, דַּכְּתִיב (א, ד) וַיִּרָא כו' הָאוּר כִּי טוֹב וַיְבַדֵּל, רֹאה שְׂאִין רַשְׁעִים כְּדֹאֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ

י. רֹאה תְּקוּ"ז תְּקוּן י"ח לַה, א; תְּקוּן ל"ג עז, א.

יא. רֹאה כִּלֵי יִקְר לַב, יא: וְאִיטִיבָה עִמָּךְ (שם פ) ... הִיָּה לוֹ לֹמֵר וְאִיטִיבָה לָךְ, אֲלֵא שֶׁנִּקְטַע עִמָּךְ, לְהוֹרוֹת שְׁבַענִין קִבְּלַת הַטּוֹבוֹת צָרִיךְ לְהִיָּת בַּעֲלִיו עִמּוֹ בְּמֵלָאכְתּוֹ, כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת... כֹּל אֲשֶׁר יִמְצָא בְּכַחוֹ לַעֲשׂוֹת, וְהַקִּבְ"ה יִגְמוֹר עַל יָדוֹ, ע"ש לְדַרְכוֹ.

יב. רֹאה עֵץ חַיִּים שְׁעַר לֵב פֶּרֶק א: יַעֲקֹב לִשׁוֹן בְּקִיעָה, כִּי יַעֲקֹב אוֹתִיּוֹת יִבְקַע.

יג. רֹאה אֲבוֹת פ"ו מ"ג: וְאִין טוֹב אֲלֵא תוֹרָה, שְׂנֵאמַר (משלי ד, ב) כִּי לִקַּח טוֹב נִתַּנִּי לָכֵם תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזוּב.

יד. רֹאה וַיִּרָא תְּרַס"ג ג: כְּמוֹ שְׂאִיתָא (חגיגה יב, א) אוּר הַרְאִשׁוֹן הִיָּה מְאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפּוֹ, פִּירוּשׁ, שְׂמֵאִיר בְּכָל מְקוֹם, כְּעִנִּין שְׂנֵאמַר (תהלים קלט, יב) גַּם חֲשַׁךְ לֹא יִחְשִׁיךְ מִמֶּךָ, וְהִגֵּם שֶׁהוֹלֵם הַטְּבַעִי מְסַתֵּיר

כָּבֵד כְּתִיבִי בְּשֵׁם מו"ז ז"ל ע"ל מָה שֶׁכָּתוּב וַיִּצַר לִי, הִגַּם שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְּב"ה, רַק יַעֲקֹב רָצָה לְהִיטֵב נֹשֵׁעַ מִצַּד הַתְּפִלָּה, שֶׁבָּזָה יֵשׁ שְׂיִיכוּת לְאָדָם בְּזוֹ הַיְשׁוּעָה, לֹא מִצַּד הַבְּטָחַת הַנֶּס, עֵינַי שָׁם.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עַל זֶה, כִּי בְּאֱמֶת אִם הִבְטִיחוּ הַקְּב"ה, לְמָה הִבְיָאוּ אוֹתוֹ מִן הַשָּׂמַיִם לְהִיטֵב עֲשׂוֹ רוּדֵף אֶתְרִיו, רַק בְּאֱמֶת זֶה תוֹסְפוֹת חִיבָה יִתְיַרֶה.

דְּאִיתָא לְעוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבַדּוֹ (תהלים קלו, ד), שְׁאִין בְּעַל הַנֶּס מְכִיר בְּנִיסוֹי, וְזֶה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ (שם), שֶׁחֲסֵד ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ בְּנִסִּים וְנִפְלְאוֹת תְּמִיד שְׁאִין בְּרִיָּה מְכִיר בְּזֶה"י.

אָבֵל בְּחִינַת הַרְחָמִים הוּא, לְהִיטֵב בְּצָרָה וְשָׁעַל יָדַי מִעֲשׂוֹ יְרַחֵם עָלַי הַקְּב"ה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַתּוֹרָה, בְּדְאִיתָא (פסחים קיח, א) כ"ו כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ עַל כ"ו דְּוֵרוֹת שֶׁקוֹדֵם הַתּוֹרָה שֶׁהָיָה רַק בְּחֲסֵד, אָבֵל הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת דַּעַת לְאָדָם שֶׁיְרַחֵם עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שְׁאִיתָא (ב"ר סג, א) בֵּן יִגַּע בַּתּוֹרָה מִתְמַלֵּא עָלָיו רַחֲמִים"ט.

וְזֶהוּ שׁוֹרֵשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב (כו, כב), תּוֹרָה וְתְפִלָּה"י, שֶׁעַל יָדַי קוֹל תּוֹרָה מְרַחֲמִין עָלָיו לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ: (תרס"ה)

תחוויה והוא אשתזיב, לא ידע טיבו דעבד ליה קב"ה ונסא דארחיש ליה בר איהו בלחודוי, הוי לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עביד וידע, ואחרא לא ידע. **יט.** ראה תולדות תרס"א ב: במדרש (ב"ר סג, א) ואלה תולדות יצחק (כה, יט), מי שיש לו בן יגע בתורה מתמלא עליו רחמים כו'. זה עיקר בחינת יעקב מדת הרחמים (ע"י זוה"ק לך פז, ב; תרומה קעו, א), והוא בחינת התורה והדעת. דאיתא (ברכות לג, א) מי שאין בו דעת אסור לרחם עליו, דכתיב (ישעיה כז, יא) לא עם בינות כו' על כן לא ירחמנו עושהו. כי חסד ה' מלאה הארץ (תהלים לג, ה), וזהו מדת טובו של הקב"ה שמטיב בחסדו עם כל בריה, אבל בחינת רחמים הוא דביקות והתקשרות. שכן גם במדות האדם, שחסד הוא נדבה, אבל לרחם על אחר, הוא שמוצא בלבו רחמנות מצד הדעת שמתבונן בצערו. וזה הרחמים למעלה הוא רק לבני ישראל, שיש בהם דעת ודביקות על ידי התורה, כי אפילו מי שאין בו דעת, מכל מקום חסד ה' על כל הברואים, אבל בחינת הרחמים הוא למי שיגע בתורה כמו שכתוב (יחזקאל לא, יט) מדי דברי בו רחם ארחמנו (ראה רש"י שם).

כ. ראה ויגש תרנ"ט, ושם הערה תקט.

באור... וגנוו לצדיקים (חגיגה יב, א)... וניתן האור ליעקב וחושך לעשו... ויעקב קיבל האור כי טוב, והוא התורה, דכתיב (מכה ז, ט) תתן אמת ליעקב, ואין אמת אלא תורה אור (ע"י איכ"ר פתיחתא ב; תענית ז, ב), ואין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), אור כי טוב. ולפי שיעקב היה עצם אור המאיר מסוף העולם ועד סופו, לכן הוא מתקן כל הערב, והוא בחינת נחלה בלי מצרים, כמו שאמרו (שבת קיח, א) על המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים, לכן בשבת לא כתיב ערב כמו בכל ששת ימי המעשה, כי בשבת גם חושך לא יחשיך, כחשיכה כאורה, וכן היתה בחינת יעקב.

יז. נדה לא, א; שוח"ט תהלים שם.

יח. ראה זוה"ק בלק ר, ב: לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו (תהלים קלו, ד), כמה טיבו עביד קב"ה עם בני נשא, וכמה נסין ארחיש לון בכל יומא, ולא ידע אלא איהו בלחודוי, בר נש קם בצפרא וחויא אתי לקטלא ליה, ובר נש שוי רגליה על רישיה וקטיל ליה, ולא ידע ביה בר קודשא בריך הוא בלחודוי, הוי לעושה נפלאות גדולות לבדו. בר נש אזיל בארחה ולסטין מחכאן ליה למקטליה, אתא אחרא ואתייהב כופרא

פרשת וישלח \ מאמרי שִׁפְת אִמֶת

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרַר לוֹ וּגְוִי, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וּגְוִי, הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ בִּי יִרְא אָנֹכִי אֶתּוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בָּנָיִם, וְאַתָּה אִמְרַתְּ הַיֵּטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ בְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפַּר מְרֹב (לב, ח-ג).

בְּעֵינַי תִּפְסַלְת יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, דְּכַתִּיב וַיִּצְרַר לוֹ, וְכַתִּיב פֶּן יָבֹא כּו' בָּנָיִם, וְאַתָּה אִמְרַתְּ כּו' וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ כּו'. נִרְאָה, כִּי הֵבִין יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה כִּי כָל הַצָּרָה בָּא לוֹ מִכַּח תּוֹלְדוּתָיו, וּבְנֵדָאֵי הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא הָיָה לוֹ לִירָא^א. רַק דְּכַתִּיב (תהלים קיח, ה) מִן הַמִּיצַר קָרָאתִי, וְלָכֵן רָצָה שְׁהִיָּה לוֹ הַיְשׁוּעָה בְּזִכּוֹת בְּנָיו, מִמְּקוֹם שֶׁהַצָּרָה בָּאָה^ב. וְרָמְזוּ חַז"ל (ב"ר עו, א) בְּיָמֵי אֶסְתֵּר שֶׁהִיָּתָה כָּל הַיְשׁוּעָה בְּכַחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן^ג.

וְזָה שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (שבת פט, ב) כִּי יַעֲקֹב הָיָה לוֹ צַעַר גִּידוּל בָּנָיִם, שֶׁכָּל מָה שֶׁעָבַר עָלָיו הָיָה הַכֹּל עֲצוֹת בְּעִבּוּרֵינּוּ^ד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מ, ו) נִפְלְאוּתֶיךָ וּמַחֲשָׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ: (תרמ"ז ב)

כא. ראה תרל"ז ב: זה שאמרו במדרש (ב"ר עו, א) 'הבחיר' שבאבות 'ובחיר' שבנביאים הבטיח להם ה' ונתיראו כו' (הובא לעיל עמ' א), הוא טעם, כיון שהם הנבחרים, שכל בני ישראל תלויין בהם, לכן כל מעשיהם היה בעבור כל הדורות הבאים. וכן יש לפרש הפסוק (תהלים מט, ו) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני, שהם הדורות האחרונים עוקבתא דמשיחא (סוטה מט, ב. וראה ויחי תר"מ א), ומצד הדורות השפלים נתייראו האבות בימים הרעים, כי מצד עצמם אין דבר רע מזיק להם. וכענין אף על גב דאיהו לא חזי [מזליה חזי] (מגילה ג, א), כיון שכל הדורות נשרשו בהם (ראה שער הגלגלים הקדמה יא), נפל עליהם היראה מכח מה שיהיה לבניהם אחריהם, ולכן ויירא ויצר (לב, ח) כו'. וראה עוד שם ד.

ומכל מקום היו כל ימיו ביסורים בעבור בני ישראל. וראה שפתי צדיק בפרשתנו אות ל: ויחן את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות (ג, א). וקשה, למה באמת הלך יחד עם כל נשיו וילדיו, שעשו לא הכידם, והיה לו לילך לבדו ולעזוב כל אשר לו איזה פרסאות מאחוריו, ואז כשיתוועד עם עשו וישלימו ישלח להביאם, והוא היה לו הבטחת השי"ת, ולא היתה אפשרות להרע לו, מה שאין כן בני ביתו וזרעם. שמעתי **מפ"ק זקני מו"ד ז"ל** שהכניס עצמו למיצר הגדול רק לטובת קהל ישראל הנמוכים מאוד, עכ"ל. על כן במכוון לקח הכל עמו שיהיה מיצר ביותר, ונתקשרו עמו, וזה היטב איטיב (לב, ג), שתהיה ההטבה גם להם, וכן לכל יוצאי חלציו עד עולם.

כב. ראה וישב תר"מ א ושם הערה קנט.

כג. הובא לעיל עמ' א.

כד. ראה ויצא תרל"ט א: ויעקב אבינו ע"ה הכניס עצמו באלה המקומות, בעבור להכין דרך עבורינו, לכן יחסו זכות יעקב שהיה לו צער גידול בנים (שבת פט, ב), לכן נקרא (ב"ר עו, א) מובחר שבאבות, כי שם 'אבות' הוא על הכנתם ל'בנים', ובעל הקורה נכנס בעובי הקורה (ברכות סד, א).

וראה תרל"ט א: כי בודאי יעקב אבינו ע"ה בעצמו לא נתיירא מפניו, וכשהיה נכנס לארץ ישראל ועלה במדריגה עליונה לא היה לעשו שום שליטה עליו, אכן לטובתינו זרע ישראל רצה לנכנס בעובי הקורה (עי' ברכות סד, ב) וללחום מלחמות עשו בכל הג' אופנים לפיוס ולדורון ולמלחמה כו' (רש"י לב, ט). ולכן נתיירא, כמו שאיתא בזוה"ק (וישלה קסו, א) על ידי שהכניס עצמו לסכנה, עיין שם... ולכן הכניס עצמו לכל אלה המקומות, להכין לדורות אחרים, כנ"ל.

(תהלים כ, ב) יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב, אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק, מכאן לבעל הקורה שיכנס בעוביה של קורה. וברש"י: כלומר, יעקב שכל הבנים שלו וטרח בגידולם, יבקש עליהם רחמים.

וראה שמונת תרמ"ז ג: שיעקב אבינו ע"ה הכניס עצמו בעובי הקורה עבור בני ישראל, כמו שכתוב ויירא כו' ויצר לו, הגם כי מצד עצמו לא היה לו לפחוד כלל,

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק וְגו' (לב, י).

בפסוק 'וַיֹּאמֶר' יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי, ולא נכתב בלשון תפלה, שלא הוצרך לשנות עצמו¹, כי היה תמיד מוכן בבחינת עבודה שפלב זו תפלה (תענית ב, א). וזה שאמרו (ב"ר סח, ט) שתיקן תפלת ערבית, פי שחרית ומנחה הם זמנים מיוחדים לתפלה, ותפלת ערב אין לה קבע (ברכות כו, א), לכן אין כל אדם יכול לה, רק רשות (שם כז, ב), מי שהוא בן חורין פִּיעֵקֵב אָבִינוּ, שִׁבְכָל עֵת צָרָה, דְּכָתִיב (לב, ח) וַיִּרְא מָאֵד, אֵף עַל פִּי כֵן 'וַיֹּאמֶר' יַעֲקֹב, וְכָל הַהֲתַנַּגְדוֹת וְהַחֲשָׁכוֹת לֹא גָרַם אֶצְלוֹ רִיחֻוק מִבְּחִינַת הַתְּפִלָּה, וְזֶהוּ תְּפִלַּת עֶרְבִית: (תרמ"ג ג)

קִמְנַתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאִמֶת אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת עֲבֹדְךָ כִּי כִמְקַלִּי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשִׁנֵּי מַחְנֹת (לב, יא).

אא"ו מו"ר זצ"לה"ה הַגִּיד בְּשֵׁם הַרְבֵּי מַלְוֹבָלִין, פִּירוּשׁ קְמוֹנַתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים, שְׁגַם זֶה שֶׁקֵּטֵן בְּעֵינָיו, גַּם בֶּן מַחְסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ².

כה. [ראה בהעלותך תרל"ד ב].
כו. ראה ליקוטי הרי"מ ד"ה קטנתי הא', מרשימות רבינו: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, בשם הרבי מלובלין זצ"ל, מה שקטונתי, היינו עניויות, הוא מכל החסדים והאמת אשר השי"ת עושה עם האדם, כי גם זה מאתו יתברך.
 וראה דברי אמת ד"ה במדרש (מהדורת פאמ"ק עמ' צז):
 קטנתי כו'. דיש לפעמים הגם שהקב"ה הוא חפץ חסד, אף על פי כן אינו עושה כל כך חסד לאדם, כדי שלא יתגאה, כי אם להיות שפל בעיניו, כמו שאוהב יתברך האמת. אך על זה מועיל תפלה, כי הקב"ה הוא הכל יכול, [יכול] להרבות חסד ויזכיר לו האמת שפלותו, ומכל שכן לאדם שיודע ומתנהג כמו שאיתא בחובת הלבבות (שער עבודת האלהים פרק ו) כשבא טובה לאדם יצטער, אחד שעדיין לא פרע לה' על אחד מני אלף טובות של עבר, ומכל שכן עתה צריך לעבוד יותר גם בעד הטובה הזאת, ועוד אולי הוא ח"ו שכר בעד שום מצוה, כמו משלם לשונאיו כו' (דברים י, י). וזה אמר קטנתי, הייתי קטן בעיני, מכל החסדים, שעשית לי הרבה, ומכל האמת, שידעתי האמת חסרונִי ושפלותִי, זה היה סייעתא דשמיא ונחשב

לי טובה גדולה, על ידי זה הייתי קטן בעיני. וראה עוד זאת זכרון (מהדורת פאמ"ק עמ' קסב): עוד פרשנו קטנתי מכל החסדים כו'. דהנה רצון הבורא ברוך הוא רק להיטיב... כי אם שידע האדם שהוא מחסד אל כל היום (תהלים נב, ג), אפשר לעשות לו ניסים ונפלאות אם לא יחזיק טובה לעצמו בזה כי אם שידע האמת, כי הקב"ה הוא אוהב אמת ושונא שקר, כמו שכתוב (ירמיה י, י) וה' אלקים אמת. כי אם הגם שידע אדם האמת, אפשר גם מזה לבוא מעט גדלות, כי לאו כל אדם זוכה ויודע האמת, כי אם גם בזה צריך לידע כי גם זה הוא חסד אל שמבין לאדם האמת, ואדרבה גם על ידי זה צריך ומחויב יותר לעבוד את הבורך ברוך הוא, מפני הטובה הגדולה הזאת שהודיע לאדם האמת, וזהו... קטנתי כו', פירוש, אם תעשה לי כל החסדים, אף על פי כן אני קטן בעיני ושפל, לא אתגאה בשביל זה... ומכל האמת, גם מה שאני האמת, גם מזה אני קטן מצד עצמי, כי אם שאתה עושה זאת בחסדך וגם הבנתני האמת. וראה חקת תרמ"ג: כי הוא חסד עליון ששומר הצדיקים שלא יבואו לידי גסות. וראה גליון מאמרי שפת אמת ויצא עמ' יא ובהערות ג, נא.

וַיֵּשׁ לומר עוד, שְׁעַל יְדֵי הַחֲסָדִים שְׁעָשָׂה עִמּוֹ הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ הַפִּיר כִּי קָטָן הוּא, כִּי כֵן הוּא, שְׁעַל יְדֵי גֹדֶל חֲסָדָיו יִתְבַּרְךָ שְׁרוּאָה הָאָדָם, עַל יְדֵי זֶה מִבֵּין קִטְנוּתוֹ. כְּמִדּוּמָה שֶׁנֶּדְפַס עֲתָה^{כז} בְּסִפְר זְכָרוֹן זֹאת^{כח}:
(תל"א ב)

קִטְנוּתִי מִכֹּף הַחֲסָדִים. שְׁמַעְתִּי מִכְבוֹד מוֹיִז ז"ל בְּשֵׁם הָרֵב הַקְּדוֹשׁ מְלֹוּבָלִין ז"ל שֶׁגַם מֵה שְׁקָטָן בְּעִינָיו הוּא מֵהַחֲסָדִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ כו'^{כט}.

וְנִרְאָה לְהוֹסִיף בִּיאָוֹר, כִּי יֵשׁ לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְהַשִּׁיג הַכְּנֻעָה וְקִטְנוּת, עַל יְדֵי חֲסָדֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ שְׁעוֹשָׂה עִם הָאָדָם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּינִי^ל, לְכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַשִּׁיג בּוֹשָׁה וּלְהַכְנִיעַ לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ^{לא}. וְזֶה שְׁאָמַר קִטְנוּתִי מִכֹּף הַחֲסָדִים, שְׁמַפְלֵל הַחֲסָד וְטוֹב

כז. [נדפס לראשונה בווארשא תרכ"ט].
כח. ראה זכרון זאת ד"ה קטונתי (מהדורת פאמ"ק עמ' עה):
קטונתי מכל החסדים כו', דהנה איתא בחובת הלבבות (שער התשובה פרק ח) שחכם אמר לתלמידיו, אלמלא שאתם יש לכם חטאים, הייתי מתירא בכם ממה שהוא גרוע מחטאים, והשיב גאון, (כמו שאמרו הכתוב (משלי טז, ה) תועבת ה' כל גבה לב), כי... על ידי חטאותם הם שפלים בעיניהם. והנה גם עוד תקנה לזה הוא, אם חלילה יש לאדם צער או עניות רח"ל נעשה נכנע, וזה לשון 'עני', שפל, כמו שאיתא (שמות י, ג וברש"י) לענות מפני, להיות עני ושפל. ויש עוד תקנה טובה לצדיק וגדול שמכיר רוממות אל, ויודע האיך צריך וראוי לעשות רצון יוצרו, ומשיג חסדי אל עליו, ויודע שלא פרע אחת מני אלף ורבבה, ממילא הוא נכנע מלפניו והוא כאין. וזה יש לפרש קטונתי מכל החסדים והאמת, פירוש, אפשר לי להיות קטן ושפל בעיני מכל החסדים... על כן אני מתפלל הצילני נא כו' (פסוק יב), כי אני צריך לשום חטא ולא לשום צער רח"ל.

כט. ראה הערה כו.
ל. ראה חובות הלבבות שער הבטחון פרק ד: כי אם היה מעשה האדם כחול הים במספר, לא יהיה שקול בטובה אחת מן טובות הבורא יתברך עליו בעולם הזה... ואם ידקדק הבורא עם האדם בתביעת הודאת הטובה, יהיה כל מעשהו נכחד ונשקע בקטנה שבטובות הבורא עליו, ומה שיהיה מגמול הבורא לו, אינו מגיע לו על מעשהו, אלא הוא מחסד הבורא עליו.
לא. ראה חובות הלבבות שער הכניעה פרק ד: כשמטיב לו הבורא בעולם הזה במיני הטובות, ייכנע לאל, מפני כובד משא חובת ההודאה עליהם. וראה מסילת ישרים פרק כב: וכן אמרו עוד (חולין פט, א) לא מרבכם מכל

כז. [נדפס לראשונה בווארשא תרכ"ט].
כח. ראה זכרון זאת ד"ה קטונתי (מהדורת פאמ"ק עמ' עה):
קטונתי מכל החסדים כו', דהנה איתא בחובת הלבבות (שער התשובה פרק ח) שחכם אמר לתלמידיו, אלמלא שאתם יש לכם חטאים, הייתי מתירא בכם ממה שהוא גרוע מחטאים, והשיב גאון, (כמו שאמרו הכתוב (משלי טז, ה) תועבת ה' כל גבה לב), כי... על ידי חטאותם הם שפלים בעיניהם. והנה גם עוד תקנה לזה הוא, אם חלילה יש לאדם צער או עניות רח"ל נעשה נכנע, וזה לשון 'עני', שפל, כמו שאיתא (שמות י, ג וברש"י) לענות מפני, להיות עני ושפל. ויש עוד תקנה טובה לצדיק וגדול שמכיר רוממות אל, ויודע האיך צריך וראוי לעשות רצון יוצרו, ומשיג חסדי אל עליו, ויודע שלא פרע אחת מני אלף ורבבה, ממילא הוא נכנע מלפניו והוא כאין. וזה יש לפרש קטונתי מכל החסדים והאמת, פירוש, אפשר לי להיות קטן ושפל בעיני מכל החסדים... על כן אני מתפלל הצילני נא כו' (פסוק יב), כי אני צריך לשום חטא ולא לשום צער רח"ל.

וראה קהלת יעקב ערך טוב הא': מי שמקטין עצמו בקבלתו החסד, כמו שאמר יעקב קטנתי מכל החסדים, כמו שאמר מווי מהר"י סג"ל [ה"ה הרבי מלובלין ז"ע] שכל שהקדוש ברוך הוא השפיע עמו חסד הקטין עצמו יותר, לזה החסד הוא טוב, ועל כן הו"ה במילוי 'יודין', יו"ד ה"י ויו"ה"י] גימטריא חסד, ובמספר קטן גימטריא טוב, לרמז שהחסד אינו טוב רק כשמקטין עצמו, לכך במספר קטן הוא גימטריא טוב, אך מי שמתגאה על ידי החסד אינו טוב, ועל כן הו"ה במספר גדול,

שְׁעֵשֶׂה עִמּוֹ הַשִּׁיג קְטָנוֹת^ל, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה כָּלֵל מֵעַת שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְחָרֵן עַד חֲזָרְתוֹ^ל, כְּדֹכְתִיב בְּמִקְלֵי עֲבָרְתִי [אֵת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנִי מִחֲנֻגוֹת^ל], וְאֵין זֶה דְּבָר קָטָן שֶׁיִּזְכּוֹר הָאָדָם עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה^ל מֵה שֶׁהָיָה לוֹ^ל.

וְזֶה מִצְוֹת זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם^ל, שֶׁיִּזְכּוֹר הָאָדָם כִּי הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ הוֹצִיאֵנוּ מִכַּף הַסִּתְּרָה וְעֵצַת הַיַּצָּר הָרַע^ל.

זה אמר והשיגור, היינו שהברכות ישגו אותך במקומן הראשון כמו בעת הקדומה בהכנעה ושבירת הלב, עכ"ד. וראה עוד שם תולדות תרפ"ג עמ' שיז ד"ה ויגדל האיש, וישלח תרע"א עמ' ז ד"ה בגמרא.

לד. ראה תרגום: ארי יחידי עברית ית ירדנא הדין כו'. וברש"י: כי במקלי, לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו. וראה רבינו בחיי: כי במקלי, מכאן שחייב אדם שיזכור ימי הרעה בזמן השלוה, כדי שיתבונן ביתרונו ויודה להקב"ה על זאת, וכן אמר שלמה המלך ע"ה ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה (קהלת ז, יד), פירוש, ביום טובה ראה ביום רעה. וראה עוד הערה לו.

לה. ראה ויצא לא, מא.

לו. ראה מסעי תרל"ה: [אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים וגו'], וכתוב משה כו' מוצאיהם למסעיהם כו' (במדבר לג, א ב)... וזה מעלה גדולה למשה רבינו ע"ה, שחזר לבני ישראל כל תהלוכות הנהגתו מיציאת מצרים עד ביאתם לארץ. וכן צריך להיות לכל איש ישראל שנקרא מהלך, וצריך לזכור בסוף כל מדריגותיו את כל אשר עבר עליו מהתחלת מהלכו. וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה, במקלי עברתי את הירדן הזה, וכל אשר עבר עליו באותן כ' שנה לא שכח מדריגה ראשונה, ועל ידי זה בא להכנעה אמיתית.

לז. ראה רבינו בחיי עקב ו, יב: השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים, יזהיר הכתוב כי ברבות הטובה והשלוה, שיזכיר ימי עניו ומרודו, שהיה עבד במצרים ולא היו לו שם ערים ובתים כמו עכשיו, ושלא ישכח השם שהוציאנו מן השעבוד הגדול ההוא אל הטובה הגדולה הזאת, אבל יזכור חסדיו תמיד ויידא אותו ויעבוד לפניו כעבד לפני אדניו. והוא שאמר שלמה ע"ה ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה (קהלת ז, יד), שיעור הכתוב, ביום טובה ראה יום רעה, כלומר, בעוד שיש לך שפע הטובה הסתכל ביום רעה שהיה לך כבר, ואז תמצא ותזכור היתרון שיש לך היום על הזמן שעבר, ותודה להקב"ה על זאת.

לח. ראה בא תרמ"א ד: כי יציאת מצרים היה התחלת

העמים (דברים ז, ז) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בני אני חושק בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני... כי הרי כל מעלה שהוא משיג אינו אלא חסד אל עליו, שרוצה לחון אותנו, עם היותו מצד טבעו וחמריותו שפל ונבזה עד מאוד, על כן אין לו אלא הודות למי שחננו וליכנע תמיד יותר. הא למה זה דומה, לעני ואביון שמקבל מתנה בחסד, שאי אפשר לו שלא יבוש, כי כל מה שירבה החסד שיקבל כך ירבה הבושת שיבוש, כן הדבר הזה בכל אדם שעניו פקוחות לראות את עצמו בהיותו משיג מעלות טובות מאת השם יתברך, וכענין שאמר דוד המלך (תהלים קטז, יב) מה אשיב לה' כל תגמוליהי עלי. וראה ספר הישר לר"ת שער יח.

לב. ראה מאמר הקודם ובהערה כח. וראה עוד תרל"ה ב: קטנתי מכל החסדים (לב, יא)... פירוש, כי מכל חסד צריכין לבוא להכנעה ובושה, על ידי שמבינים שאין זוכין לזה רק בחסדו יתברך. וזה סימן שהוא חסד אמת, כי חסד לאומים חטאת (משלי יד, לד), שבאים על ידי זה לגאווה, ואינו דבר של קיימא. וזה שאמרו חז"ל (ביד סו, ה) כי הקב"ה משהא לצדיקים וממהר לרשעים, פירוש, שלהרשע נותנין מיד כשעושה דבר טוב, ומתגאה ונופל לשאול תחתית, אבל לצדיק אין השי"ת נותן לו עד שמתקן עצמו כראוי, שיוכל לקבל בטוב ולידע כי הוא בחסד עליון... וזה שאמר קטנתי מכל החסדים, שלא בא לו גאווה ח"ו, רק אדרבה נתוסף לו הכנעה כו'.

לג. ראה כי תבא תרל"ו ג: והוותרך ה' לטובה כו' (דברים כח, יא), פירוש, שלא יבא האדם על ידי רוב טובה לנפילה ח"ו על ידי התנשאות וכדומה, רק שיהיה נשאר כמו שהיה מקודם. וראה שם משמואל שמחת תורה תרפ"א עמ' רס ד"ה בילקוט: כתיב (שם ב) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, והיגיד כ"ק הרבי ר' בונים זצלה"ה מפרשישחא, דהנה הברכות לעולם באות מהכנעה ושבירת הלב, וכמו שאומרים (עדות אבותינו) מגביה שפלים עד מרום, ומטבע האדם כשהוא מתברך וזוכה למעלת עושר וכבוד נצמחת מזה התנשאות, על

פרשת וישלח \ מאמרי שפת אמת

והאמת, כי תכלית חסדי השם יתברך הוא, כשמשגי האדם הכנעה וקטנות על ידי החסדים, זה אות ומופת שמקבל החסדים אליו, והבן.

ויש לאדם לייגע עצמו וללמוד ממעשה אבותינו, כדכתיב (לב, י) אלקי אבי אברהם [ואלקי אבי יצחק] כו', והקשו במדרש כי גם לעשו יש יחוס זה, ואין שייך תפלה זו נגד עשו, אך מי שבוחר בדרכיהם ועושה כמעשיהם אני מתקיים עליו (כ"ד עו, ה)^ט, פירוש, על ידי שבוחר בכל לבו לעשות כמעשה אבותיו, מועיל לו זכותם, ויוכל לעשות כמעשיהם. [מעשיהם' לא נאמר, אלא 'כמעשיהם', להיות נקודה של אמת להתדמות למעשיהם^ט].

וזה שפתיב (יח, יט) פי ידעתינו כו' יצוה כו' בניו כו' ביתו אחריו כו'^{טא}, פירוש, על ידי שזכו האבות להיות מעשיהם כתובים בתורה, על ידי זה יוכלו בני ישראל לעולם ללמוד מן מעשיהם, וזה שפתיב אשר יצוה כו' ביתו אחריו, הם כל בני ישראל (ת"ל"ד ב):

לאברהם כה יהיה זרעך (טו, ה), שיהיו צאצאין כמותך כו' (במ"ד שם יב)... והוא עצמו מה שכתוב דילוג, שבני ישראל יכולין לתפוס ולהתדבק במקום עליון אף שלא בהדרגה... והאמת, כי הוא בזכות אבות הקדושים שהן הן המרכבה (ב"ד מז, ו), וברכו השי"ת כה יהיה זרעך, ורק מי שנקרא זרע אברהם, שאינו נפרד, ומתבטל לשורש נשמתו, וגם שבוחר בדרכיהם ועושה כמעשיהם. ווא"ו מו"ד ז"ל אמר בשם הרב ז"ל מפרשיסחא פירוש מה שאמרו ז"ל (תנ"א רבה פ"ק כה) לעולם יאמר אדם מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב כו', כי מי פתי יחשוב לדמות עצמו לאבות הקדושים, רק הפירוש, שלא יהיה נפרד, ויהיה למעשיו נגיעה ואחיה במעשה אבותיו כו'. וזה שכתוב 'באותות' לבית אבותם, שיהיה דמיון ורמז במעשיו למעשי אבות, ובעבור זה יוכל לאחוז בשורשם אף בדרך דילוג.

מא. כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" וגו'. ועי' וירא תרמ"ב ב: אשר יצוה את בניו וביתו אחריו, ולא מצינו צוואה באברהם אבינו ע"ה קודם מותו כו'. וע"ע שם תרמ"ה ב: דכתיב למען אשר יצוה בניו וביתו כו', ולא מצינו שהיה מצוה בעת פטירתו איהו צוה כו'.

הכנסת בני ישראל תחת מלכותו יתברך, והתחלה הוא העיקר, כמו שכתוב (קהלת ז, ח) טוב אחרית דבר מראשיתו. וצריכין לזכור זאת לעולם... וזה עצמו הרמז במאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם (שמות יג, ב), שהוא התחלה הנ"ל. ודבר זה נוהג בכל אדם, כי בתחילה הש"י עוזר לאדם ומוציא מתוך הבלי עולם בעזר עליון, וצריכין לזכור זאת תמיד.

לט. ז"ל המדרש: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק (לב, ט), הא לעשו לא (בתמיה, כלומר, אף עשו היה בא מכח זכותם כמותו. רש"י במדרש), אלא הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם אני מתקיים עליו, מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם איני מתקיים עליו.

מ. ראה עקב תרל"ט ג: שעצם בני ישראל טוב בכח האבות, לכן כשבוחרין בדרכיהם ועושים כמעשיהם, מעשיהם לא אמרו, רק כמעשיהם, שיש קצת דמיון מיד מתעורר להם מעשי אבות. וראה עוד סוכות תרס"ה ד"ה בענין הערבה.

וראה במדבר שנה זו ב: איש על דגלו [באותות לבית אבותם] כו' (במדבר ב, ב), במדרש (במ"ד ב, ג) דגלו עלי אהבה (שה"ש ב, ד) כו', דילוגו כו'... הבטיח הקב"ה

וְאַתָּה אִמֶּרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְגו' (לב, יג).

וְאַתָּה אִמֶּרְתָּ הֵיטֵב כּו'. שְׁאִין לְאָדָם לְבַקֵּשׁ עַל פִּי שְׂכְלוֹ, רַק לְהִיּוֹת נִגְמָר רְצוֹן הַקֶּבֶ"ה, שֶׁהוּא הַטּוֹב בְּאִמֶּת כּו'.

וַיִּצַן אֶת הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עָשׂוּ אָחִי וַיִּשְׁאַלְךָ לֵאמֹר לְמִי אַתָּה וְאַתָּה תִּלְךָ וְלִמִּי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ. וְאַמֶּרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֶרְצִי לַעֲשׂוֹ וְהִנֵּה גַם הוּא אֶחָרִינוּ (לב, יח ט).

אֲאִ"ן מו"ר ז"ל פִּירֵשׁ עַל פְּסוּק וַיִּשְׁאַלְךָ לְמִי אַתָּה כּו', כִּי גַם הַיָּצֵר הִרְעָ שׂוֹאֵל הַג' שְׂאֵלוֹת שְׁבַמְשָׁנָה (אבות פ"ג מ"א) מֵאִין בָּאתָ כּו' כּו', פְּדִי לְהִבְיֵא דְאָגָה וְעֲצָבוֹת מֵה'.

רק כשיש אחר עמו (שם נט, ב), היינו שעיקר הטובה היא כשניכר גם לאחר שהיא טובה.

וראה קדושת לוי כאן: ואתה אמרת היטב איטיב עמך, פירוש ש'היטב' עמך שיהא 'איטיב' באתגליא לכל שהוא טובה, שלפעמים יש חסדים מכוסים שאין נראה לעין, ואדרבה נראה שהיא רעה והטוב מכוסה, מה שאין כן בעשות הבורא ברוך הוא חסד מגולה עם האדם, אז הטוב הוא מגולה. וראה אמרות משה להרה"ק מקוברין זמירות שבת ד"ה מודה אני.

וראה משמרת איתמר כאן: ועל דרך פשוט יש לומר כפל הלשון היטב איטיב עמך, על דרך אומרם כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והמאמר של גם זו לטובה (תענית כא, א), וכנהנה כמה מקומות, ולזה אמר שהבטחתו היתה שיהיה הטובה למטה וכן יהיה למעלה. וכמו ששמעתי בשם הבעש"ט שהסדיר תפלתו בזה הלשון, אני יודע שגם הרעה היא לטובה, אך שאתה אל ולא אדם, ותוכל לעשות מרעה טובה ממש, שלא יהיה שום בחינת רע, ואף על פי כן יהיה לטובה בכל ענינים, שיתוקן התיקון הצורך מהטוב גופא, ודפח"ח.

מז. ז"ל המשנה: עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת, מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

[וראה קאצקער קוויטל: כשנהייתו בן י"ז שנים, אחרי הנישואין, נסעתו לקאצק. וכאשר באתי לקודש

מב. ראה חובות הלבבות שער חשבון הנפש סוף אופן יח: ואם אישאל ממך בסכלותי מה שאינו טוב לי, ואבקש ממך מה שאין בו תקנתו, בחירתך העליונה טובה מבחירתי, וכבר הנחתי כל עניני אל גזרתך הקיימת והנהגתך עליונה. וראה דרישה או"ח סימן קי אות ג: י"ל על דרך שאמר ההוא חסיד לאחר תפילתו שביקש צרכו לפי דעתו, ואמר, הנה רבונו של עולם תפילתי תחינתי ובקשתי לפניך לפי אומד דעתי, ואתה ברחמין הרבים ידעת הטוב אשר הוא הטוב באמת, ואתו תן לי הן לרצוני הן שלא לרצוני, וכתבו בעל חובת הלבבות, וז"ש (נוסח תפלה קצרה, ראה ברכות ט, ב. הובא בטור שם) והטוב בעיניך עשה. וראה עוד ב"ח שם, כסף משנה הל' תפלה פ"ד הי"ט. וע"ע עיקרים מאמר ד פרק כד. וראה ישמח ישראל יו"כ אות ה.

וראה כתר שם טוב אות רכ (ב): וגם שיבקש מהש"ת שיזדמן לו תמיד מה שהש"ת יודע שהוא לטובתו, ולא מה שנראה לאדם טובה על פי שכלו, כי אפשר מה שבעיניו הוא טוב, הוא רעה לו, רק ישליך הכל, כל עניניו וצרכיו, עליו יתברך, כמו שכתוב (תהלים נה, כג) השלך על ה' יחברך.

מג. ראה אמרי אמת תרע"ה: אאז"ל אמר בשם הרבי מברדיטשוב ז"ל על הפסוק ואתה אמרת היטב איטיב עמך, שאף שכל דבר הוא לטובה, כדאיתא (ברכות ט, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכל היסורים שעוברים על האדם הם לטובה, מכל מקום ביקש שייטיב עמו באופן שתהיה הטובה נראית לעין, ויהיה ניכר הטובה לכל, וזהו הכפל היטב איטיב. ונראה שלכן מברכין הטוב והמטיב

וַיִּצְרִיכֵן לְהִתְחַזֵּק וּלְהָשִׁיב אֵלָיו לְעֵבֶדְךָ לְיַעֲקֹב, עַל יְדֵי הַבֵּיטוּל לְכָלֵּל יִשְׂרָאֵל שְׁחֻבֵיבֵין לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. מִנְחָה, הוּא הַמַּעַט שֶׁבָּא בְּמִסְרֹת נַפְשׁ חָשׁוּב לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שְׂאִיתָא (מנחות קד, ב) מִי דְרָכּוּ לְהִתְנַדֵּב 'מִנְחָה', עָנִי, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִלוֹ הַקָּרִיב נַפְשׁוֹ. לְאֲדוּנֵי לְעִשְׂוֹ, עַל יְדֵי עֲבוּדָה רַבָּה נֶגְדַּ הַיִּצָּר הָרַע, חָשׁוּב לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כֹּל מַה שֶּׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂין אִף מַעַט כְּמוֹ הַרְבֵּה, עכ"ד^מ.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, וְגַם הִנֵּה 'הוּא' אֲחֵרֵינוּ קָאֵי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ^מ, שְׂצָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק בְּזֶה כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְסִייעַ לְאָדָם^מ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תהלים נז, א) לְאֵל גּוֹמֵר עָלֵי, וְהַמַּעַט שֶׁאָדָם מִתְחִיל, עוֹזֵר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂיוֹכֵל לְגִמּוֹר הַכֹּל כְּפָאוּי^מ.

מו. ראה ליקוטי הרי"מ שם: והתשובה על זה לעבדך ליעקב, כי חלק ה' עמו יעקב [חבל נחלתו] (דברים לב, ט), ולזאת אף שהאדם במדרגה התחתונה אין להניח השי"ת, כי אין לו דבר אחר. מנחה הוא שלוחה, גם כן תשובה, כאלו הקריב נפשו (מנחות קד, ב). ולאדוני, מיוחד להשי"ת. לעשו, גם כן תשובה, שעשו עומד לנגד הטוהות לרע ח"ו.

מז. ראה אלשיך: ופירשו (זוה"ק וישלח קנא, ב) אומר 'הוא' עבר לפניכם (לג, א), שהיא השכינה, כמה דאת אמר (יזמיה מ, א) 'הוא' אסור בזיקים (ראה תוס' סוכה מה, א ד"ה אני והו). וראה רש"י ויצא ל, טז; נדה לא, א.

מח. ראה שפתי צדיק שם: והנה גם הוא אחרינו, כמאמרם ז"ל (יומא לח, ב) הבא לטהר מסייעין אותו.

מט. ראה ויקהל תרל"ז ב: שצריך האדם בכל מעשה לידע כי אין בכחו באמת להשלים רצון הבורא כראוי, ועל ידי ההכנעה בסוף המעשה לבקש עזר מהשי"ת, על ידי זה נשלם המעשה... כמו שכתוב (תהלים נז, א) לאל גומר עלי, שסוף השלימות הכל הוא רק בכח השי"ת. וראה פנחס תרל"ח: והענין הוא, כי השלימות הוא בא בכח עליון, כמו שכתוב לאל גומר עלי, ולא עליך המלאכה לגמור (אבות פ"ב מט"ז), רק השי"ת שנקרא מלך השלום שלו (שה"ש רבה א, ב, א), הוא המשלים גמור כל דבר.

וראה עוד ליקוטים ח"ב ג, א: אמונת זה סדר זרעים שמאמין בחי העולמים וזרוע (ירושלמי הובא בתוס' שבת לא, א ד"ה אמונת), כי יש לנו ללמוד מהבריאה, איך שנברא האדם שיעשה פעולה מועטת כפי כוחו, והשי"ת גומר המעשה, כענין הזריעה בארץ, שבלי אמונה מה טעם לזרוע, ומזה יש ללמוד לייגע בעבודתו ית"ש, אף שנראה רחוק מאוד בדעתו שיוכל לתקן איזה דבר שיבא הדבר לפני השי"ת בעולם העליון, אבל כתיב לאל גומר עלי כו', שהוא ממש כמו זריעה בארץ.

פנימה, שאל אותי, מאין באת, ומה שמך, נפל עלי פחד ומורא, ויצאתי מן הכלים, ונהייתי בטל במציאות. אך רעיון אחד היה לי ברגע זה, דמיתי אז בדעתי כי עקביא בן מהללאל עומד נגדי וצועק עלי בקול, הסתכל וכו' מאין באת וכו'. ועד עתה נשאר רשימה זו בלבי. ויהי כהפנותי שכמי ללכת, נהפכתי לאיש אחר, ולבי נתלהב מאוד בבהירות גדול.

וראה שמיני סוף תרל"ז: וכלל הדברים, כי בושה ודאגה של אמת אינו מביא לידי עצבות, ואינו מביא לשום מניעה בעבודת ה', ועוד מביא אחר כך שמחה, כמו שאיתא (תנא"ר ריש פרק ג) שמחתי מתוך יראתי ויראתי מתוך שמחתי כו'. וראה תניא פרק לא. וראה לקוטים ח"ב מה, ב].

מה. ראה שפתי צדיק אות כה: כי יגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך, שמעתי מפ"ק זקני מו"ד ז"ל ששאלות אלו המה דוגמת משנת חסידים (אבות פ"ג מ"א), מאין באת, זהו למי אתה, הלא מטיפה סרוחה הנך, ואיך אפשר לך להגיע שתהיה עבד נאמן להשי"ת. ואנה תלך, כמו לאן אתה הולך מקום עפר ורימה, ועל ידי זה משליך עצבות על אדם שלא יעבוד עבודת הקדוש בשמחה. ולמי אלה לפניך, במה נחשבים מעט כוחותיך שתוכל לזכות במ בעת דין וחשבון... וסיים, כשבאים במחשבה הג' שאלות, יש ספק אם הם מהיצר טוב או מהיצר רע, ונצרך לזה סייעתא דשמיא שיהיה מבין מי מעוררו, על זה מברכין בכל יום ומקבשים בינה, להבחין בין יום ללילה.

וראה ליקוטי הרי"מ עמ' צב ד"ה כי יגשך, מרשימות רבינו: הג' שאלות נגד הג' דברים שכתב באבות הסתכל כו', כי גם עשו הרשע שואל אלה השאלות להביא לאדם עצבות גדול, ועל ידי זה לא יעשה כלום. וראה ש"ה בפרשתנו תורה אור אות ד.

וְנִרְאָה, כִּי כָּל זֶה עָשָׂה אֲבִינוּ יַעֲקֹב עֲבוּרֵינוּ, כִּי הוּא לֹא הִיָּה צָרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בְּבַחֲנֵית עֵינָי, כִּי הִיָּה עֲשִׂיר בְּזִכְיוֹתָיו, אֲבָל רָצָה לְתַקֵּן דֶּרֶךְ שֶׁל עֲנִיּוֹת לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו,
כַּנִּל: (תרל"ה ג)

וַיִּזְתַּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ וְגו' (לב, כה).

בַּפְּסוּק וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ^א, אָמְרוּ חֲכָמִים (חולין צא, א) **שֶׁהֵעֵלּוּ אֶבֶק עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד.**
בִּיאֹוֹר הָעֵינָן, כִּי כָּל הָאוֹמוֹת נִמְשָׁךְ לָהֶם שִׁפְעַ עַל יְדֵי הַשָּׂרִים לְמַעְלָה, וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל חִלַּק ה' עִמּוֹ (דברים לב, ט)^ב, **נִמְצָא כִּי יַעֲקֹב אֲבִינוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ עֲלֵיָה עַל**
הַשָּׂרִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְזֶה הִיָּה הַמְּלַחְמָה, לְרֵאוֹת כָּל אֶחָד עַד כֶּמָּה כָּחוֹ מִגִּיעַ.

וְזֶה שְׂאִיתָא (בְּגִלְיוֹן רַש"י) וַיֵּאבֶק לְשׁוֹן אֲבוּקָה^ב, כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (ב"ר עז, ב)
מִן דָּא אַתְּ מְדַחֵיל לִי, אֲנָא כּוֹלִיָּה אִשׁ כּוֹ^ג, כִּי בְּאִמָּת אָדָם הַשְּׁלֵם לְמַעְלָה מִן הַמְּלַאָךְ

וראה עוד שם אחרי יח, כה.
ג. וז"ל: שמעתי מרבי קלונימוס ויאבק לשון אבוקה, שהיה זה רוצה לשרוף את זה, המלאך באשו ויעקב באשו. [נדפס בחומש מקראות גדולות המאור במוסף רש"י, ובחומש שי למורא מהדורה המורחבת עם שינויי גירסאות ברש"י. וכן הוא בחומש דפוס ווינן תרי"ח, ראה צילום של חומש הנ"ל שהיה שייך לרבינו בספר בנסוע הארון עמ' תשמז-תשמח].

וראה תוספות השלם עה"ת כאן אות ח. וראה עוד שם בפסוק כו אות ג: ומדרש ויאבק איש עמו, לשון אבוקה ולהבה, כלומר, כשראה המלאך שלא יכול לו, בא המלאך להפחיד יעקב, ונעץ אצבעו בארץ ויצא שלהבת גדולה עד לב השמים, אמר לו וכי את מראה לי אש מאצבעותיך, הלא כל גופי אש, דכתיב (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה.

גד. ז"ל המדרש: אמר רבי הונא בסוף אמר המלאך אני מודיעו עם מי הוא עוסק, מה עשה נתן אצבעו בארץ התחילה הארץ תוססת אש, אמר לו יעקב מן דא את מדחיל לי, אנא כוליה מינה, הדא הוא דכתיב (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש וגו'. וראה יפה תואר שם: הדרשה הזו יראה מויאבק איש עמו, דדריש ויאבק לשון אבוקה, כמו שכתוב בפירוש רש"י בחומש בקעת נוסחי. וכן הוא בנזר הקודש שם.

ג. ראה לעיל: מנחה, הוא המעט... כמו שאיתא מי דרכו להתנדב מנחה, עני כו'.

נא. ראה רש"י: ויאבק איש [עמו]... ופירשו רבותינו ז"ל שהוא שרו של עשו. וראה ב"ר עז, ג: [ויאבק איש עמו], רבי חמא ברבי חנינא אמר שרו של עשו היה, הוא דהוה אמר ליה כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני (ג, י).

נב. ראה זוה"ק האזינו רפו, ב: זכאה חולקהון דישראל מכל עמין עכו"ם, דהא כל שאר עמין אתיהיבו לרברבן ממנן בשלטנותא עליהו, וישראל קדישין זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי, דלא ירב לון קוב"ה לא למלאכא ולא לשליטא אחרא, אלא הוא אחיד לון לחולקיה, הדא הוא דכתיב (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו, וכתיב (תהלים קל"ה, ד) כי יעקב בחר לו יה. וראה עוד פרקי דרבי אליעזר פרק כד; דב"ר ב, לד; תנחומא האזינו ו'.

וראה רמב"ן ואתחנן ד, טו: [ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים] אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים (דברים ד, יט), כי לכולם כוכב ומזל, וגבוהים עליהם מלאכי עליון, כגון הנאמר בדינאל שר מלכות פרס (דינאל י, ג), ושר מלכות יון (שם ט), ובעבור כן יעשו להם אלהים מהם ויעבדום. ואמר ואתכם לקח ה' (דברים שם ט), כי אתם חלק השם, לא תקימו עליכם שר או עוזר זולתו.

רק אם הוא איש אמת, לכן יעקב שנאמר בו (מיכה ז, כ) תִּתֵּן אֲמֵת לְיַעֲקֹב, נחֲעֲלֶה מן המלאך בפועל ממש: (תול"ט ז)

ויאמר עשו יש לי רב וגו' ויאמר יעקב וגו' קח נא את ברכתי אשר הכאת לך פי חנני אלהים וכי יש לי כל וגו' (לג, ט-יא).

באור החיים פי חנני כו' וכי יש לי כל, כתב, פי על ידי המתנה לא יחסר, עינין שם פירוש יהמכל כל"ט.

והפירוש, פי לכאורה כל יותר מרב שאמר עשו"י. אך איך יוכל אדם לומר כל, והרי כמה דברים היה שלא היה לו. אך מי שדבוק בשורש עליון, מה שיש לו הוא בחינת כל, פי כל דבר יש בו נקודה חיות מהשם יתברך, ובנקודה זו כלול הכל.

כמו שאיתא במדרש (ב"ר נג, יד) הכל בחזקת סומא כו', גבי הגר שמצאה הבאר, עינין שם, והפירוש, שבכל מקום יש הכל ממש, על ידי שיש בו חיות מהשם יתברך"י.

מהי בכל, אתר דנהרא דלא פסקי מימיו לעלמין. וראה שערי אורה שער ז, א.

נז. ראה רש"י: יש לי כל, כל ספוקי, ועשו דבר בלשון גאווה, יש לי רב, יותר ויותר מכדי צרכי. וראה דברי דוד להט"ז כאן: לכאורה זה תמוה, דהא כל הוא יותר מרוב, ולמה אמרין שעשו אמר בלשון גאווה יש לי רב.

נח. ראה לקוטים סוף פרשת וירא: ומו"ז ז"ל הגיד דברי המדרש (ב"ר נג, יד) אצל הגר [ויפקח אלהים את עיניה ותלך ותמלא את החמת] (כא, ט), הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר עיניהם, נמצא שיש בכל מקום כל דבר הנצרך לכל, רק שנכסה מעיניו כו'. ודבריו נפלאים, שבכל דבר יש נקודה וחיות, ושם יש הכל, כי הפנימיות חיותו יתברך, כח הפועל בנפעל, ושם הכל אחד, ואינו חסר כלל, שעל שם זה נקרא הש"י שלום (ראה הערה הבאה), שלו השלימות, ופירוש זה, שנקודה חיות שנתן הש"י בכל דבר יש בו הכל, (ומזה בא התהפכות הדבר על ידי מי שמחבר הדבר לשורשו).

וראה שפת אמת אבות פ"ו מ"ו מכת": והכלל כי מעשה ה' בשלימות לכל, וכל הוא רק מחיות חי החיים, נמצא יש תמיד מקום לכל דבר... והדברים עתיקין ובמקום אחר יש להאריך מזה, איך זה תלוי בהאדם בבחינת ביטול להשורש, יוכל למצוא הכל, גם ההיפוך. וזהו ענין כל המופתים מה שמגידים שהוציא יין

נה. ראה ב"ב יז, א: תנו רבנן, שלשה הטעמן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה בכל, יצחק דכתיב ביה מכל, יעקב דכתיב ביה כל. שלשה לא שלט בהן יצר הרע, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב, דכתיב בהו בכל מכל כל. וברש"י: בכל מכל כל, באברהם כתיב (כד, א) וה' ברך את אברהם בכל, ביצחק כתיב (כז, ג) ואוכל מכל, ביעקב כתיב (לג, יא) וכי יש לי כל, כלומר, לא חסרו שום טובה. נו. ז"ל אור החיים: עוד ירמוז באומרו 'כל', שהיא בחינת הקדושה שנקראת 'כל', ובחינה זו כשתהיה מושגת באדם אין החסרון עושה רושם, והחסר נשלם מעצמו... וברכה זו זכו בה כל האבות, אברהם בכל, יצחק מכל, יעקב כל (ראה הערה הקודמת), וזה סודה, ומעתה נותן טוב טעם באומרו קח נא את ברכתי וגו' כי חנני אלהים וכי יש לי כל, והנחסר נשלם מעצמו. וראה לקוטים חיי שרה יז, א ד"ה בכל.

וראה חיי שרה תול"ט ז: בפסוק (כה, ה) ויתן את כל אשר לו ליצחק... שנתן בחינת 'כל' ליצחק, שזאת הברכה שבירכו ה' בכל, (וה' ברך את אברהם בכל] (כד, א), ונתן ברכת ה' כל' ליצחק. ובחינה זו, אם כי היא נקודה קטנה, כוללת היא הכל. וראה עוד שם תרמ"ח ב. וראה זוה"ק חיי שרה קל, ב: ...ואתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן, דכתיב וה' ברך את אברהם בכל,

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּבְאוּ מִפְּדֵן אָרָם וְגו' (לג, יח).

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם כו'. אחר שָׁעֵבֶר כָּל הַצֵּעֵר הַקּוֹדֵם נִקְרָא שָׁלֵם, כְּעֵינֵן שָׁבַע יְפוּל צַדִּיק וְגָם (משלי כד, טז), עַל יְדֵי הַנְּפִילוֹת דְּוָקָא. וְכֵן כְּתִיב בַּזוֹהַ"ק (וישב קעט, ב) עַל פְּסוּק (תהלים לד, כ) רְבוֹת רַעוֹת צַדִּיק, שְׁמֹנֶה גּוֹפָא מִתְבָּרַר צַדִּיקוֹ מִכַּח אֶל הַפּוֹעֵלֵי־יָד. וּמְכוּלָם 'צִיָּלָנוּ' ה' (שם), לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, כְּמוֹ 'וַיִּצְלָ' ה' אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם כו' (לא, ט) שְׁמַכְל רַעוֹת הַצַּדִּיק נִיתוּסָף לוֹ שְׁלִימוֹת־יָד:

אֲךְ בְּזֹאת נֹאוֹת לְכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמְלִל לְכֶם כָּל זָכָר (לד, טו).

בְּעֵינֵי מַעֲשֵׂה שָׁכֵם, פִּירֵשׁ רִשׁוֹי דְּהַמוֹרָא, דְּהֵיוֹת גִּימוּרָא, עֵינֵי שָׁמִיָּה. וְהֵינּוּ פִי תַכְלִית הַמִּילָה הִיא לְהֵיוֹת נִשְׁאָר רְשִׁימָה מִזֶּה הַבְּרִית בְּכָל הָאָדָם, וְנִקְרָא אוֹת בְּרִית קוֹדֵשׁ, וְאִין הַמְּכוּוֹן כְּרִיתת הָעֶרְלָה מִזֶּה הָאָבֶר עֲצָמוֹ, רַק לְהֵיוֹת לְמַד עַל כָּל הַכְּלָלִים.

פִּי הַקֶּבֶ"ה מְצַרֵּף מַחְשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֵׂה (קדושין מ, א), וְעַל יְדֵי שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹכְנִים לְהֵיוֹת דְּבוּקִים בָּהּ וְלִבְטָל כָּל הַגּוֹף אֵלָיו, וּמְסִירֵין כְּמַעֲשֵׂה זֶה הָעֶרְלָה, עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ רְשִׁימָה וְתִיקוּן לְכָל הַקּוֹמָה. וְכֵן הֵם כָּל הַמְּצוֹת כְּמוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, שְׁמַנִּיחִין הָאָרֶה לְכָל הַשִּׁירִיִּים.

לצדיק לא נאמר כו', פירוש, שעל ידי הרבות רעות נעשה ונגמר הצדיק. כמו שאיתא עוד שם (זוה"ק וישב קעט, א) טוב ילד מסכן וחכם [ממלך זקן וכסיל] (קהלת ד, ג), פירוש, שעל ידי שהוא מסכן ויש לו רדיפות רבות, על ידי זה הוא תמיד ילד, בהתחדשות, ונעשה חכם. וכמו כן להיפך, מלך זקן, שאין עליו שום עול, ועל ידי זה נופל לזקנה, ונעשה כסיל. ויעקב אבינו ע"ה היה לו רדיפות תמיד. וראה עוד ויחי תר"מ ג.

סג. ראה רש"י הושע ב, יא: כל הצלה שבמקרא לשון תרומה והפרשה הוא, ומוכיח עליו ויצל אלהים את מקנה אביכם (לא, ט).

סד. ראה עוד ויחי שם, ליקוטים וישב שם. וראה עוד ליקוטים וישב כה, ב ד"ה וישב יעקב.

סה. ז"ל רש"י: להמול, להיות נמול, אינו לשון לפעל, אלא לשון להפעל.

סו. ברייתא דרבי ישמעאל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

סז. ראה ויצא תרמ"ג ה, הובא בגליון מאמרי שפת אמת

א ס"ג א) דאם גם המרבה מכיון לשם שמים, למה שוה לממעטי, אבל האמת, מי שדובק בשורש האחדות, אין חילוק והפרש בין רב למעט, כי בנקודה אחת יש הכל. **סב.** ז"ל הזוה"ק: אבל ההוא זכאה דאיהו דחיל למאריה, כמה בישין סביל בהאי עלמא בגין דלא הימין ולא ישתתף בההוא יצר הרע, וקוב"ה שזיב ליה מכלהו, הדא הוא דכתיב (תהלים לד, כ) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה', רבות רעות לצדיק לא כתיב, אלא צדיק... תא חזי כמה בישין עברו עליה דיעקב בגין דלא יתדבק בההוא יצר הרע ויתרחק מחולקיה כו'. וראה ליקוטים וישב כז, א המשך ד"ה כיון דנפיק: וכתב רבות רעות צדיק כו', לצדיק לא נאמר כו', פירוש, כי מזה עצמו שכמה רעות עליו מזה נעשה צדיק, כי שם צדיק בריבו (משלי יח, יז), כמו שכתוב (דברים כה, א) והצדיקו את הצדיק, כי שם צדיק הוא כשנצדק בדין ונתברר כי אתו הצדק, והבא לידי נסיון נקרא צדיק, כיוסף הצדיק (ע"י זוה"ק מקץ קצד, ה) ... וזה שכתוב רבות רעות צדיק, כי על ידי שבה אליו רבות רעות והוא גובר, מזה נעשה צדיק.

וראה וישב תרמ"ד א: ובזוה"ק רבות רעות צדיק,

וּבְאֵמֶת בְּנֵי שְׂכָם לֹא הָיָה לָהֶם שְׂיִיכוּת לְזֶה כָּלָל, וּכְרִיתֵת הָעֶרְלָה בְּלִבָּד אֵינּוּ כְּלוּם, רַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ כֵּן מִי שֶׁבָּא לְהַתְגַּיֵּיר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לָהֶם וְהֵינּוּ לְעַם אֶחָד (לה, טז), הָיָה מִתְקַיֵּים פִּירוּשׁ הַהַמּוֹלָה, כְּנִ"ל:

בפשטות

ושכח כו' אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיה, והיא שלחה אליו את דבורה, נראה דהיה נשכח אצל עשו השנאה הכו'.
זמה ששלח המלאכים, לפי פשוטו יתכן לומר, כיון שהקב"ה הבטיחו

אִישׁ־שָׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אֲחָיו וְגו' (לב, ד).
במדרש (ב"ר עה, ג) על שליחת המלאכים, מביא הפסוק (משלי כו, יז) מחזיק באזני כלב, דמיוך היה ועוררהו כו'.
נראה דחז"ל למדו מפסוק דכתיב (כו, מה)

והתחיל להכות אותו), אמר ליה ניער בישא (המוכה קילל לגזלן ואמר לו שיאבד הרשע ההוא שמשיב רעה תחת טובה), אמר ליה דמיוך הוה ועוררתינה (השיבו הגזלן שאשמו בראשו, ישן הייתי ואתה עוררתיני. עין יוסף). כך אמר לו הקב"ה, לדרכו היה מהלך, ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב (לב, ה).
ג. "וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי. ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך. ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי וגו'. עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיה משם" וגו' (כו, מא-מה).
ד. ראה רש"י לה, ח: ותמת דבורה, מה ענין דבורה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיה משם (כו, מה), שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך, מדברי רבי משה הדרשן למדתיה.
ה. ראה עין יוסף על המדרש שם: לדרכו היה מהלך, שכבר נח ורגזיה, שהרי אמו שלחה אחריה, שנאמר (כו, מה) עד שוב אף אחיך [ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיה משם], ובשלחו אליו היה מעורר השנאה.

שם עמ' יג, וראה שם הערה סד. וראה תרומה תר"מ ב: והענין כמו שאמר מורי זקני ז"ל כי התרומה היא הראשית שנותן ברכה לכל המשואר, והיינו שעל ידי הפרשת התרומה קודש לה, חל שם שמים וקדושה על כל הנשאר. וראה פסח תרמ"ז ד"ה איתא במשנה הא': וזה שאיתא במדרש (ויק"ד כה, ו) שניתן הארץ לאברהם אביו בזכות העומר, ואתה כו' בריתי תשמור (יז, ט)... שהמילה נותנת קדושה לכל הגוף, כן על ידי התנופה של העומר נשאר קדושה לכל המזון של כל השנה, שיהיה שורה בו קדושה, ושלא יתגשמו על ידי האכילה. וראה לך תרמ"ט ג: ובמדרש עקב (דב"ר ג, ה) מה פרי אדמתך סיגים וצריכה עישור, כן פרי בטנך כו', והיא המילה הסרת הסיגים, ועל ידי החלק שמסירין לשם שמים נתעלה כל השיריים.
א. המאמרים הם מספר שפת אמת לקוטים, חוץ כשצויין אחרת.
ב. ז"ל המדרש: וישלח יעקב [מלאכים לפניו אל עשו אחיו], רבי הונא פתח, מחזיק כלב עובר מתעבר על ריב לא לו (משלי כו, יז), שמואל בר נחמן אמר, משל לארכיליסטיס (לשר הגולנים) שהיה ישן בפרשת דרכים, עבר חד ושירי מעיר ליה (התחיל להקיצו משינתו לתועלתו), אמר ליה קום לך דבישא שכיח הכא (שחיה רעה שכיח כאן), קם ושירי מקפח ביה (קם הגזלן

וגו' הוא נגד ג' אחרונות שבתפלת י"ח, שהוא כנותן שבח לרבו והולך לו, ועיין זוה"ק (קס"ט):

וַיִּקַּח מִן הַבַּיִת בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשׂוֹ אָחִיו (לב, יד).

ויקח מן הבא בידו וגו', במדרש (ב"ר עח, יב) לא תקח ולא תיהב כו', נראה שמפרש, שעל ידי שלקח יעקב בתחבולות המקלות מלבן, לכן הוצרך לתתם לעשו, ובאמת עיקר ברכת יעקב היה משמים, כמו שאמר לו המלאך ראה העתודים העולים וגו' (לא, יב), אך מה שבא מכח המקלות זה נקרא הבא בידו, בכח עצמותו, זה נתן לעשו, (נוסח אחר מכת"ק) כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא, א):

והשיבותיך אל האדמה הזאת (כח, טו), היה בטוח שישלים עמו עתה בדרך: (תרמ"ה ז)

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק וגו', קטנתי מכלל החסדים ומכלל האמת אשר עשית את עבדך בי כמקלי עבדתי את הנרדן הזה ועתה הויתני לשני מחנות, הציילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכניני אם על בנים, ואתה אמת היטיב איטיב עמך וגו' (לב, יג).

אמרו חז"ל (ברכות לב, א) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך תפללו, וכן סדור תפלה זו. (נוסח אחר מכת"ק) [מקודם סידר שבחו של מקום, אלהי אבי אברהם], קטנתי וגו' הוא שבח, הציילני תפלה, ואתה אמרת היטיב

מה דאצטריך ליה, לאחזאה לכל בני עלמא, דאצטריך ליה לבר נש לסדרא שבחא דמאריה בקדמיתא, ולבתר יבעי בעותיה, דהכי עבד יעקב, בקדמיתא סדר שבחא דמריה, ולבתר דסדר שבחא אמר בעותיה דאצטריך ליה, הדא הוא דכתיב הציילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכניני אם על בנים.

י. ז"ל המדרש: לא תסב מן בר אנש כלום, ולית את יהיב כלום. וראה עין יוסף: לא תסב מבר נש כו', שלא תקבל מתנות משום אדם, ואז לא יקחו ממך כלום, כי לא יאונה לצדיק שיאכלו זרים כחו.

יא. [ראה לקוטים ויצא ד"ה בענין המקלות, הובא ב'בפשטות' שם. וראה רבנו בחיי ל, לח].

יב. ראה לקוטי יהודה: ויצפר בו ויקח (לב, יא), איתא במדרש (ב"ר עח, יב) לא תיסב מן בר אנש ולית את יהיב כלום, עיין שם. האמרי אמת ז"ל אמר בשם אביו השפת אמת ז"ל, שאם יעקב לא היה לוקח מלבן כלום לא היה צריך לתת לעשו, רק על ידי שלקח מלבן בתחבולות המקלות, לכן הוצרך לתת לעשו.

וראה כתב סופר: ויקח מן הבא בידו, עיין רש"י ומפרשים. ונראה לי עוד, על פי מה שכתב רמב"ן בפרשת ויצא (לא, י) דתחלה עשה יעקב ברמיה על ידי מקל לוז ויצפל פצלים (ל, יז), ואחר כך נראה אליו מלאך

1. "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת" וגו'.

2. וראה עוד ע"ז ז, ב. וברש"י שם: יסדר אדם שבחו של הקב"ה, שלש ברכות ראשונות אבות גבורות וקדושת השם, שאין בהן תפלה אלא שבח, ואחר כך בשאר ברכות יש דברי תחנה ותפלה.

3. ראה ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד: שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות האחרונות שבחו של מקום, והאמצעיות צרכן של בריות. וראה ברכות לד, א: אמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות, דאמר רבי חנינא, ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו [בטור א"ר"ה הל' תפלה סימן קיב הגירסא: שמשבחו והולך לו]. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ד: ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבח לה', ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים כו'.

ט. ראה זוה"ק וישלח קסט, א: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, וכל מה דעבדת לי עד יומא לאו בגין זכותאי הוה, אלא בגינך הוא דעבדת לי... עד הכא סדורא דשבחא דמריה, מכאן ולהלאה בעא

מובן. גם קשה, היכן נרמז בפסוק שיש מי כאל. לכן נראה, דהם דרשו דתיבת אין נמשך גם על ישורון, והכי פירושו, אין כאף ואין כישורון. וכוונת המדרש ומי כאף לענין זה שלא יהיה כמוהו, זה ישורון, כמו שנשגב ה' לבדו, כך ויותר יעקב לבדו, שהיה יחידי בעולם שאין כמותו, והוא פירוש נכון לענ"ד. וז"ש הפייטן^ט בשמים אין כאל ובארץ מי כישראל:

וַיִּשְׂאֵף יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָא שְׁמֶךָ
וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׂאֵף לְשָׁמַי וְגו' (לב, ל).
לְמָה זֶה תִּשְׂאֵף, ואין מובן, כי מסתמא
כשבקש היה לו צורך לידע,
ובמדרש (ב"ר עה, ד) מפרש שמשנתנה לפי

וַיִּקַּח מִן הַבָּא בִידוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אֶחָיו וְגו'
וַיִּמַּח בְּיַד עֲבָדָיו וְגו' (לב, יד יז).

מִן הַבָּא בִידוֹ, יש לומר כמו שכתוב גבי פרים של אליהו בהר הכרמל, שלא רצה לילך לחלק של עובדי הבעל, רק שיתנו אליהו בעצמו, עיין שם במדרשים^י, כמו כן מה שנתן משלו לעשו היה בגורל מה שבא לידו.

גם מה שכתוב ויתן ביד עבדיו, יש לומר שנתן בעצמו מידו לידם, כמו בפרים הנ"ל, שלא רצו עד שמסר אותם בידו ממש^י:

וַיִּזְתֶּר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וְגו' (לב, כה).
במדרש (ב"ר עז, א) אין כאף (דברים לג, כו) כו', ומי כאף, ישורון^ט. ואין

ולבסוף כתיב אשר נתן להם.
יד. ראה באר מים חיים כאן: או יאמר בדרך זה, כי הנה ודאי בהמות יעקב לא רצו ללכת למנחה לעשו, וכל אחת תאמר ולמה אני נבחרתי להיות נשלח ממחנה צדיקו של עולם לעשו הרשע, וכמו שמצינו באלהיו בהר הכרמל שלא רצה הפר השני להיות נקרב לעבודת אלילים, עד שלחש לו אליהו באזנו שכשם שיתקדש שם שמים על ידי הפר הנבחר לשמים כן יתקדש על ידך כמאמרם, ואף על פי כן לא רצה ללכת עד לקחו אליהו בידו ומסרו לנביאי הבעל, וכן כאן הוצרך יעקב ליקחם בידו ולמסרם למנחה לעשו, וזה אומר מן הבא בידו, כלומר שלקחם בידו ומסרם למוליכי המנחה.

טו. ז"ל המדרש: ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו. אין כאל ישורון רוב שמים בעורך (דברים לג, ט), רבי ברכיה בשם רבי יהודה ברבי סימון אמר, אין כאל, ומי כאל, ישורון, הנאים והמשובחין שבכס... רבי ברכיה בשם רבי סימון אמר, אין כאל, ומי כאל, ישורון, ישראל סבא, מה הקב"ה כתוב בו (ישעיה ב, א) ונשגב ה' לבדו [ביום ההוא], אף יעקב ויותר יעקב לבדו. וראה מתנות כהונה: אין כאל ומי כאל, ופירוש הכתוב אין מי שידמה לאל, רק מי הוא זה שידמה לו, ישורון. וראה עוד מהרד"ו ועין יוסף.

טז. פיוט למנחה יום כפור: בְּשָׁמַיִם אֵין קָאָל, וּבְאָרֶץ מִי קְעָפֶךָ יִשְׂרָאֵל.

ה' ואמר לו ראה כל העתודים העולים על הצאן (א, יא), ולא היה צריך לעשות עוד כמו שעשה. ונראה לי, אלו הצאן שעל ידי תחבולה באו לו, הגם שהיה על פי הדין, על דרך עם עקש תתפל (תהלים יח, כז), מכל מקום לא רצה בהם, ונתן מנחה לעשו, אבל מברכת ה' לא נתן לו. והיינו ויקח מן הבא בידו, היינו מה שהמציא עצמו על ידו בכחו ועוצם ידו, מזה נתן מנחה לעשו.

ג. ראה ילקוט שמעוני מלכים א רמז ריד: אמר לו אליהו לנביאי הבעל בחרו שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על אבוס אחד, והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לבעל, ופרו של אליהו היה נמשך אחריו והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל אותם נביאי הבעל... וכולם לא יכלו להזיז גלגל מן הארץ, עד שפתח אליהו פיו ואמר לו לך עמהם, השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחד וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד, והוא עולה לחלקו של הקב"ה, ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק הבעל להכעיס את בוראי, אמר לו אליהו לך עמהם ואל ימצאו עליהם, כשם ששמו של הקב"ה מתקדש על יד זה שעמי כך מתקדש על ידך, אמר לו וכך אתה יועצני, שבועה שלא אזוז מכאן עד שתמסרני בידם, מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם (מ"א יח, כו), מי נתנו להם, אליהו, ומקרא אתה למד שאמר להם בחרו לכם (שם כה),

ואינו ראוי לכלום מהבורא ית"ש, אם כן הוא רק מתנת חנם, שנותנים לו בחסד גמור, אם כן יוכל לבטוח גם על דברים גדולים, כי מה החילוק יש למעלה בין רב למעט. וזה שאמר יעקב אבינו כי חנני אֱלֹהִים, חן הוא מתנת חנם, כי נתנו לו מן השמים בחנם גמור, שאנני כדאי וראוי לזה, וממילא וכי יש לי כֶּלֶךְ, כי למעלה אין חילוק בין מעט לרב: (זכותא דאברהם)

וַיֵּצֵב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (לג, ט).

בכאן נתקיים הבקשה שביקש יעקב אבינו ע"ה והיה ה' לי לאלקים (כה, כא), היינו שנתייחד שמו יתברך עליו"ט. ולכן סמך הכתוב (לה, א) ענין דינה, שאמרו חכמים (ב"ר פא, ב) שנענש על שלא קיים נדרו, שעכשיו שנתקיים והיה ה' לי לאלקים, היה צריך לקיים נדרו מיד, כנ"ל: (תרל"ט א)

השליחות", אכתי קשה מה לו בכך, מכל מקום יגיד לו שמו של עכשיו, וגם היכן מרומז תשובה זו בפסוק.

ויש לומר, כמו שכתוב שם גבי מנוח כי יבא דבריו וכבדנוך וגו' (שופטים יג, יז), כמו כן שאל לו יעקב אבינו ע"ה הגידה נא שמך, אם יהיה לו איזה צורך ישתמש בו, שנעשה אוהבו. ועל זה השיבו למה זה תשאף, שבכל עת נשתנה שמו, אם כן אין לו צורך לידע השם של עתה:

וַיֹּאמֶר וַיַּעֲקֹב וַגּו' כִּי חַנְנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כֶּלֶךְ וַגּו' (לג, יא).

כי חנני אֱלֹהִים וכי יש לי כֶּלֶךְ. מורי ורבי השפת אמת זצ"ל אמר, כי הסובר בדעתו שהוא שוה קצת וראוי, ירא שמא לא יתנו משמים יותר מכפי הראוי והשוה, וממילא אין לו בטחון גמור. אבל מי שידע שאינו מגיע לו כלום,

יתברך יתרון על אבותיו, כי הנה אברהם כנה הוא יתברך את שמו עליו, אך היה אחר מותו, נוסף עליו יצחק שהיה בחייו, אך היה על היותו סומא חשוב כמת (תנחומא תולדות ז', והוא באומרו אני אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (כה, יא), שהוא את אברהם אחר מותו ואת יצחק בחייו ובהיותו סומא, אך אלי זה החסד אשר תעשה עמדי יתירה גם על יצחק, כי ושבתי בשלום, בלי שום פגם, לא כאבי שהיה סומא, רק בשלום, ועם כל זה והיה ה' לי לאלהים, שיכנה ה' שמו עלי ליקרא אלהי יעקב בחיי. וכאשר שאל הוא, כן עשה לו הוא יתברך, כי הנה ויבא יעקב שלם בגופו... וגם לא היה עני שהוא גם כן חשוב כמת (נדרים סד, ב)... ועם כל זה שהיה שלם בגופו וממונו בחייו בלתי חשוב כמת, כאשר הציב מזבח כנה שמו עליו ליקרא הוא יתברך אלהי ישראל בחייו.

יז. ז"ל המדרש: לא כשם שנקרא עכשיו, כך הוא נקרא לאחר זמן, שנאמר (שופטים יג, יח) ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פלא, איני יודע איזה שם אני מתחלף. וראה עוד במ"ד י, ה.

יח. "ויאמר מנוח אל מלאך ה' מי שמך כי יבא דבריו וכבדנוך. ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פלא".

יט. ראה אלשיך כאן: ויבא יעקב שלם [עיר שכם... ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל] (לג, יח-ט). ראוי לשים לב מה צורך הודיעו שבא שלם, ואפילו למה שאמרו ז"ל (ושבת לג, ב) שלם בגופו שלם בממונו, מה צורך הודעה זו אז... וגם מה ענין קרוא אותו הוא יתברך אלהי ישראל. והנה למעלה פירשנו על פסוק (כה, כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים, שבקש יעקב כי בשונו בשלום אל בית אבי יעשה לו הוא